Anul XVII. Noemvrie 1927 Nr. 11.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an 180 Lei. Pe o jumătate de an 90 Lei.
Un număr 15 Lei.

Institutul Biblic.

Odată cu triumful idealului nostru naţional viaţa neamului a fost îndrumată în alvii nouă, menite să-i înlesnească un cât mai larg progres material şi spiritual, pe toate terenele.

Bisericii ortodoxe române încă i s'a dat o nouă constituţie, potrivit împrejurărilor fericite cari îngăduiau unirea tuturor bisericilor provinciale de sub cârmuirile străine de până la răsboiu, cu Biserica Patriei-mame. Era firesc ca şi numărul instituţiilor bisericeşti să sporească. Şi a sporit. Rând pe rând au răsărit aşezămintele ecleziastice menite să stârnească o mai intensă şi mai largă viaţă spirituală în mijlocul neamului nostru, şi să sporească prestigiul instituţiei sacre, care a fost în trecut şi va fi şi în viitor călăuza cea mai sigură a acestui neam.

Mitropolia Ungro-Vlahiei a fost ridicată, printr'o lege specială, la rangul de patriarhie, un titlu de justă recunoştinţă pentru Bisèrica dreptmăritoare a României, ai cărei vlădici şi voevozi au fost de-a-lungul veacurilor, paznicii credincioşi ai legii creştineşti la porţile Orientului barbar şi a căror jertfelnicie largă pentru Biserica lui Hristos s'a resimţit până pe îndepărtatele meleaguri ale Iberiei.

Dar titlul nou însemna, în chip firesc, şi un angajament sacru pentru viitor. Strălucirea externă a

Bisericii trebuia dublată cu cea din`lăuntru. Aceasta însă nu o poate da decât o nouă viaţă religioasă zămislită de munca rodnică a „celor aleşi“, muncă organizată şi desfăşurată în cadrele unor instituţii nouă, a căror înfiinţare o reclamau implacabilele necesităţi ale zilelor noastre.

Patriarhia şi-a înfiinţat, deci, şi un Institut Biblic. Nu-i cunosc statutul. Presupun însă că rostul acestui deosebit de necesar aşezământ este, înainte de toate, tipărirea şi popularizarea Cărţii celei sfinte. E rostul care se desprinde de chiar din numele lui.

Ce-a făcut până acum Institutul Biblic? A tipărit broşuri mărunte, de cuprins religios şi le-a dat drept hrană duhovnicească creştinilor cucernici — prin minister sau direct prin preoţi. Un lucru bun, fără îndoială; dar prea mărunt şi prea lateral, faţă de numele pretenţios şi scopul masiv pentru care s'a înfiinţat noua instituţie.

Institutul Biblic a tipărit însă, de curând, Noul Testament în traducerea părintelui Grigorie Pişculescu [Gala Galaction]. E un gest prin care Institutul Biblic intră în adevărata alvie a preocupărilor sale programatice. E un început bun, vrednic de toată lauda — oricât de incidental ar fi. [Incidentul, fiindcă el se datoreşte nu atât Institutului Biblic, cât iniţiativei personale a harnicului şi eruditului tâlcuitor al „Legii celei nouă“].

Institutul nu trebue, să se oprească aici; nu-i este îngăduit să se mulţumească, măgulindu-se, cu această realizare, oricât de frumoasă ar fi ea. El e dator să iniţieze şi să organiseze în stil mare ofensiva culturală creştină a Bisericii noastre. Să-şi caute oameni şi să-i pună la lucru sistematic. Cu ţeluri precise şi cu mijloace temeinic alese.

Credincioşii ne cer *Biblia întreagă*. O cer cu o insistenţă, cu o sete paradoxală faţă de pustiitoarele curente cari se încrucişează sălbatec în cultura veacului nostru. Ultimul bilanţ al Societăţii Britanice este surprinzător de elocvent: Această societate a

desfăcut în ţara noastră, în ultimul an, aproape o sută de mii de exemplare din Biblia românească. E un semn deosebit de îmbucurător.

Dar chestiunea are şi o lature dureroasă: De trei ani de zile Biserica noastră nu mai are Biblia Sfântului Sinod. Clerului îi este interzis să răspândească alte ediţii. Fireşte, ele se răspândesc totuşi, dovadă bilanţul de mai sus. Situaţia nu mai poate dăinui. Institutul Biblic e chemat să tipărească cât se poate mai în grabă *Biblia întreagă*, într'o ediţie aprobată de Sf. Sinod. Dacă o revizuire grabnică a vechii ediţii este cu neputinţă — să se retipărească textul neschimbat al Bibliei Sfântului Sinod. O nouă ediţie s'ar trece ca pâinea proaspătă până la apariţia unei ediţii, revizuite de astădată temeinic. Fără nici un risc material, ne mai vorbind de imensul folos moral ce l-ar aduce o asemenea întreprindere. Sf. Sinod ar ieşi în felul acesta din impasul în care se găseşte — ne mai având Biblii.

Oricât de gravă ar fi — nici nu mai discut chestiunea mijloacelor ce le reclamă o nouă ediţie a S. Scripturi. Biserica şi Statul deopotrivă trebue să-şi facă din această problemă o chestie de conştiinţă şi de prestigiu. Un procent infim din fondurile Bisericii — săracă cum e — şi o tot aşa de neînsemnată cotă din impozitele grele plătite de cetăţeni statului, nu numai ca să fie furate, ci şi ca să fie întrebuinţate la lucruri bune — şi problema s'ar soluţiona neted.

Sovietele au răspândit oficial — mi se pare acum doi ani — 25,000 de exemplare din Biblie. Statul creştin al României credem că ar putea face ceva mai mult...

Tot Institutului Biblic îi revine sarcina de a răspândi Biblia, printr'un oficiu central, care ar avea sucursale în toate oraşele ţării. Acest oficiu ar putea organiza, fireşte, şi desfacerea altor cărţi şi publicaţii [reviste, gazete] de cuprins religios-moral.

Acelaş Institut Biblic ar trebui să iniţieze publi-

carea în traducere românească a celor mai importante opere ale Sfinţilor Părinţi. Lucrul este cu atât mai uşor, cu cât foarte multe din aceste opere au fost traduse deja de către strădalnicii noştri înaintaşi. Ele sunt epuizate însă, sau netipărite. Sarcina Institutului Biblic s'ar reduce deci în mare parte, întrucât deocamdată ar putea începe cu adunarea, revizuirea şi tipărirea traducerilor existente. Făcând acest lucru Institutul Biblic ar da teologiei româneşti putinţa de a se inspira mai mult din comoara duhovnicească a celor mai autentici creştini, ferind-o în felul acesta de izvoară de o puritate uneori dubioasă. Şi aşa suntem acuzaţi — de cele mai multeori în chip idiot, fireşte — de protestantism şi alte isme de tot soiul! Daţi-ne pe Sfinţii Părinţi — şi fantoma va dispărea!

Intemeierea unei reviste de studii biblice încă n'ar fi de loc incompatibilă cu rostul unui Institut Biblic. Ea ar elucida atâtea chestiuni menite să înlesnească înţelegerea adevărată a Scripturii sfinte. Chiar dacă la început această revistă n'ar face altceva decât ar pune la curent clerul nostru cu preocupările teologiei străine în domeniul studiului biblic şi ar întreprinde tâlcuirea Sfintei Scripturi.

O neapărată necesitate este şi înfiinţarea unui birou al presei bisericeşti, care să informeze ţara şi străinătatea exact şi repede despre tot ce se petrece în sinul Bisericii noastre şi să ne informeze despre tot ce se petrece în sinul Bisericilor străine. Altfel ştirile despre viaţa bisericească dela noi şi din străinătate pleacă şi sosesc denaturate, ele fiind transmise de organe politice cari îşi au interesele *lor*, de organe de publicitate catolice sau protestante, cari încă-şi au interesele *lor*, sau de agenţiile de publicitate, ale căror criterii şi interese le cunoaşte toată lumea...

Biroul de presă, a cărui organizare o preconizăm, ar fi unul din plămânii prin cari Biserica noastră ar respira — şi ar primi duh proaspăt din afară. *Fără el*, şi reînchegarea frontului panortodox de care s'a vorbit aşa de mult şi în paginile acestei

reviste, va rămânea o iluzie. *Cu el* avem toate motivele să nădăjduim lucruri mari.

Iată câteva chestiuni de cari s'ar cădea să se ocupe Institutul Biblic. Altfel lumea ar putea să-şi uite odată, că el există. Şi-ar fi păcat. **Prof. N. Colan.**

...Şi trebuia să treacă El prin Samaria...

(Ioan IV. 1—44).

Ura absurdă şi agresivă a fariseilor, face adeseori pe Mântuitorul, să părăsească Sfânta cetate şi să poposească în laturile Galileii neamurilor.

Exegeţii unilaterali şi interesaţi ai „literii care omoară“, erau demascaţi. Predica Mântuitorului era un rechizitoriu documentat şi acerb împotriva zelului lor fals, seducător şi superficial.

In entusiasmul cu care porniau după Domnul, atâţia ucenici cuceriţi de adevărul cuvântului mesianic, virtuozii ipocriziei, vedeau o mare primejdie pentru întreprinderile lor ritualiste atât de lucrative.

Ascendentul lor moral şi social se topia din zi în zi. Incepuseră să fie suspectaţi de nesinceritate şi prin urmare izolaţi. Falimentul minciunii în care trăiau de o viaţă întreagă era aproape. Oamenii care îi admiraseră până aci începură să vadă dincolo de aparenţe şi să cunoască realitatea conştiinţei morale a conducătorilor lor spirituali.

O nouă disciplină îşi făcea drum sigur în conştiinţe, disciplina convingerii personale şi care, desigur discredita prin superioritatea ei etică disciplina oficială, obligatorie, impersonală, sâlnică şi formalistă — pe care o impuneau plenipotenţiarii legii, cu o rigoare excesivă.

* * *

Şi acum Mântuitorul îndurerat de mediocritatea brutală a monopolizatorilor şi exploatatorilor fiilor lui Israel, porneşte spre Galileia. Drumul trecea prin Samaria, patria ereziei şi a eterodoxiei idolatre.

Zidurile albe ale Siharului se ivesc în zare. Fântâna patriarhală pe care Iacob o lăsase moştenire fiului său Iosif, îmbia cu apa ei răcoritoare drumeţii osteniţi de cale. Mântuitorul se opreşte în preajma ei ca să se odihnească până la întoarcerea ucenicilor plecaţi în cetate după hrană.

Siharul aprovizionează din belşugul lui material pe apostoli. Mântuitorul îl va umplea îndată de sporul Dumnezeesc al revelaţiei şi de belşugul unei infinite spiritualităţi.

Mântuitorul *trebuia* să treacă prin Samaria, în aceea zi, ca să deschidă alături de izvoarele fântânii ereditare a lui Iosif un nou izvor — izvorul vieţii spirituale care curge din vecinicie şi se revarsă în ea. — Ca toate drumurile Lui şi aceste era un drum *providenţial!* Oboseala Lui pe drumurile prăfuite şi arse ale lumii era o jertfă prin care se binecuvânta sufletul omenesc şi se înmulţiau puterile morale ale vieţii.

Sfântă osteneală, cât ai fost tu de rodnică şi de mântuitoare!..

Cât de bogat trebuie să fi ţâşnit din adâncurile pământului izvoarele vii ale apelor, când vor fi simţit că Tu, ziditorul lor, te odihneşti lângă ele!

Dar cât de aprinsă şi de chinuitoare trebuie să fi fost şi setea Samarinencii ca să plece în toiul arşiţei la fântâna pe care ţi-o alesesei amvon pentru proclamarea celui mai esenţial adevăr de care s'a învrednicit cândva neamul omenesc!...

Binecuvântată fie deapururi setea care nu-ţi dă răgaz până nu e potolită cu izvoarele descoperirile Tale!

Drumul omenirii însetate spre Hristos a fost deschis în acea zi, de o femeie torturată cumplit în fiinţa ei fizică şi morală. Ea a fost reprezentanta noastră atunci, azi noi trebuie să fim reprezentanţii şi următorii ei.

«*Dă-mi să beau!*» îi zice Mântuitorul. Dar El era însetat de suflete, era însetat de mântuirea lor, era însetat de Dumnezeirea lor. Cere-

rea pe care o face femeii era un simplu pretext. Răspunsul pe care-l primeşte dela femeie şi care evoacă spontan oarecare diferenţe confesionale şi oarecari divergenţe de concepţie religioasă şi naţională, strămută deodată, convorbirea pe terenul celor mai înalte preocupări spirituale. Aceasta o dorise şi Mântuitorul.

Mântuitorul, vorbind cu femeia samarineancă, desfiinţează principial şi practic, separatismul confesional — nu pentrucă El nu ar fi acordat nici o importanţă aşezămintelor dogmatice şi etice tradiţionale, ci pentrucă voia să opereze în omenire o unitate de credinţă şi de viaţă, şi să creeze astfel o definitivă şi permanentă armonie spirituală.

Femeia dă dovadă de un cras analfabetism în materie de spiritualitate. Ea nu cunoaşte „darul lui Dumnezeu", nici „pe cel ce-l poate împărtăşi" şi nici nevoia de a-l cere". Ea alunecă mereu pe panta concepţiei materialiste: „ciutură n'ai", „puţul e adânc" de unde ai apa cea vie, pe care vrei să mi-o dăruieşti?"

Ea nu poate evada nici măcar pentru o clipă din constrângerea mărginitei experienţe fenomenale. Ba mai mult, ea suspectează pe Mântuitorul şi de mediocritate în autoritate şi în posibilităţi. Iacov, bătrânul stăpân al fântânii, a fost atât de mare încât e imposibil să se fi născut cineva care să-l egaleze, în putere şi prestigiu necum să-l depăşească.

In acest omagiu adus unei mari şi înguste tradiţii, e multă inerţie, multă miopie şi desigur foarte multă oroare de inovaţii şi creaţiuni reformatoare.

Atâtea generaţii, în curs de vre-o 2 milenii, s'a îndestulat cu apa fântânii lui Iacob şi tu, îndrăzneşti să spui că poţi da o altă apă mai vie, mai înviorătoare decât aceea?

E o temeritate de aventurier, o trufie, şi o sfidare. Profanezi memoria unui erou şi tradiţia uriaşe legată de personalitatea lui...

Cu ce drept? Până acum viaţa noastră a fost senină, împăcată şi idilică. Ea nu ne cerea sforţări

prea mari şi mai ales nu ne încărca de nici o răspundere. De ce ne tulburi cu îndrăznelile tale de concepţie şi de realizări?

Lasă-ne să trăim în admiraţia lucrurilor care au mai fost, în mediocritatea suficienţii noastre şi în patriarhala noastră pasivitate.

Un singur lucru dorim dela tine: să ne scuteşti, dacă poţi, şi de eforturile pe care ni le cerea până acum viaţa:

...«*Doamne, dă-mi această apă ca să nu mai însetez, nici să mai viu aici să scot*».

Dar Mântuitorul nu consimte la această cerere de oportunitate şi de comoditate. El venise în lume ca să sporească efortul spiritului omenesc ca prin acest efort de o infinită intensitate să facă posibilă omenirii cât mai grabnica ei apropiere şi identificare cu perfecţiunea Dumnezeirii.

El venise să trezească în omenire simţul unor mari datorii şi răspunderi. El venise ca să crească şi cantitatea şi calitatea sforţărilor spirituale.

Şi acum i se cerea să dispenseze omenirea de orice efort, chiar de cele mai mediocre?

Sensibilitatea spirituală a femeii era de o tragică obtuziune. Puterea incomperabilă a Mântuitorului, îi rămăsese tot timpul convorbirii, necunoscută. Isus Hristos era pentru ea un mare şi bizar anonim. Intuiţiunile lui spirituale i se păreau enigmatice şi absurde. Nu-i profitau. Ea doria să capete poate, o garanţie, un brevet de incurie şi de comoditate casnică: să nu mai vie după apă şi să nu mai înseteze nici odată.

Cerea anihilarea unui instinct ca să nu mai facă nici o silinţă pentru satisfacerea lui — deşi ea era o fiinţă de o vehementă instinctualitate, deoarece era o concubinară incorijibilă.

Mântuitorul însă avea altă misiune, cu mult mai mare şi mai imperioasă decât aceia de a anihila instructele vieţii, naturale.

El cerea reducerea la normal a vieţii instinctuale, ca să poată face activ şi dominant instinctul

vieţii supranaturale. El cerea normalizarea naturii pentru a-i garanta prin însăşi aceasta normalitate, supranaturalizarea ei progresivă. Alături de setea fizică El urmăria să trezească şi o sete spirituală o sete de desăvârşire, o sete de vecinicie, o sete de Dumnezeire. Efortul pe care îl face omenirea pentru potolirea setei naturale să-l facă şi pentru potolirea setei supranaturale. Să simtă această omenire tot atât de dureros cum simte, chinul setei fiziologice şi chinul setei spirituale.

Şi după cum ea nu are astâmpăr până nu-şi satisface setea trupească, să nu aibă astâmpăr până nu-şi satisface şi setea spiritului.

Mântuitorul se legitimează. Toate încercările de a orienta cugetarea femeii samarinence spre problemele vieţii spirituale se isbiseră de rezistenţa masivă a unei sensibilităţi incapabile de vibraţii spirituale.

Îi divulgă un secret al vieţii ei intime şi ea se trezeşte ca de un fulger; abia acum constată că are de a face cu un om excepţional, cu un *proroc*. Setea ei spirituală se trezeşte subit. N'o mai preocupa acum nimic altceva decât să se clarifice asupra câtorva probleme de conştiinţă, care o interesau foarte de aproape. Poate, aceste probleme erau curente în Sihar. Vecinic ocoliţi de Iudei, Samarinenii, încercaseră, probabil să-şi justifice erezia lor prin aprofundare exegetică speculativă.

Trăind în atmosfera aceasta de permanente preocupări dogmatice şi apologetice, femeia pare a fi destul de familiarizată cu problemele vieţii spirituale şi formulează un întreg interogatoriu la care aşteaptă răspuns dela Mântuitorul poate şi din motivul de a vedea dacă nu cumva convingerea pe care ea şi-o făcuse despre Mântuitorul că ar fi proroc, nu era prea pripită. Ii descoperise într'adevăr o taină a vieţii ei de familie, aştepta acum şi descoperirea şi deslegarea unor taine de domeniul vieţii ei spirituale. Curiozitatea ei spirituală era în clocot:

«Unde se cade a se închina?» In acelaşi timp, din străfunduri de conştiinţă, ieşi vie şi categorică afirmarea unei mari certitudini: *«ştim că va veni Mesia!»*

«Eu sunt!»... răspunse Mântuitorul. Revelaţia fu integrală. Abia acum înţelese ea ce însemnează *«a te închina cu Duhul şi cu adevărul!»* Mântuitorul vorbia în numele lui Dumnezeu care *«este Duh şi care cere închinare cu Duh»*.

Dovadă, renunţarea ei imediată la orice alte preocupări de ordin pământesc şi alergarea ei ca să cheme poporul din Sihar la Mântuitorul.

Tu convertită şi misionară în acelaşi timp. Converti prin propoveduirea ei pe Samarineni dar nu-i opri de a face la rândul lor experienţa personală pe care şi ea o făcuse. Ei văzură şi ascultară pe Mântuitorul. Acum numai credeau numai pentru autoritatea predicei femeii misionare ci şi pentru că ei înşişi *ştiau*, din *proprie experienţă* că *cu adevărat Hristos, este Mântuitorul lumii»!* Două zile rămase Mântuitorul în Sihar culegând suflete pentru împărăţia lui Dumnezeu. Secerişul fu bogat şi bucuria semănătorului fu negrăită.

Recapitulând azi momentele şi episoadele acestei lucrări de convertire desfăşurate între Sihar şi Fântâna lui Iacob şi trecând la actualitatea vieţii noastre religioase şi misionare, cred, că trebuie să reţinem următoarele puncte de orientare pentru propria noastră viaţă şi activitate spirituală:

1. Dumnezeu este spirit.

2. Idealul omenirii este spiritualizarea progresivă, până la întruparea desăvârşită a sfinţeniei; în fiinţa ei.

3. Rugăciunea este mijlocul clasic al spiritualizării. Ea trebuie făcută în absolută sinceritate şi spiritualitate.

4. Să credem în propoveduirea trimişilor lui Dumnezeu, şi în autoritatea experienţii lor spirituale.

5. Oricine poate fi misionar al mântuirii dacă el însuşi este mântuit.

6. Mântuitorul rămânând 2 zile în Sihar ne-a fixat o metodă de conservare a entusiasmului religios şi pe care noi o avem garantată în permanenţă în biserică şi în slujitorii ei.

7. Biserica este şcoala experienţii religioase personale. Ea ne obligă să fim şi „făcătorii cuvântului nu numai auzitorii lui".

8. Misionarismul femeii este exemplificat în râvna samarinencii convertite şi prin urmare el este obligatoriu pentru toate femeile din toate vremile.

9. Să trezim deci fără întârziere setea de viaţă spirituală în poporul nostru şi să i-o potolim cu apa cea vie a cuvântului lui Dumnezeu, fără să trecem însă cu nepăsare pe lângă nevoile lui materiale, cel puţin atâta vreme, cât spiritului îi este dat de Dumnezeu, să trăiască şi să lucreze prin trup.

Văd aci, în mare număr, atâţia slujitori ai Evangheliei şi ai Bisericii zidite pe temelia ei, în lăuntru neamului nostru dreptslăvitor şi nu pot încheia aceasta sfioasă încercare de a interpreta senzul convorbirii Mântuitorului cu femeia Samarineancă, fără să nu rog pe Dumnezeu de a dărui tuturor păstorilor şi păstoriţilor noştri puterea şi avântul credinţii, sincerităţii şi jertfelniciei, cu ajutorul cărora fântânile milenare ale tradiţiei, se prefac ca prin minune în izvoare vii de sfinţenie.

Noi *ştim cui* ne închinăm! — Ştim şi *cum* să ne închinăm! Ne închinăm însă noi cum trebuie să ne închinăm?

Fireşte, la aceasta întrebare nu ne pot răspunde nici cărturarii nici fariseii veacului, ci numai conştiinţa noastră luminată şi dominată de Iisus Hristos şi de Idealurile bisericii Lui sfinte şi sfinţitoare. Amin!

Prof. **Dr. Cristescu.**

Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox.

(Urmare).

Nădăjduesc, că profitând de sfaturile ce binevoieşte să mi le dea, să fac opera mea din ce în ce tot mai folositoare Bisericii, şi demnă de şimpatiile episcopatului.

Primiţi, etc.

Abatele Guettée,
autorul Istoriei Bisericii din Franţa.

Librarii Guyot scriseră din partea lor, aceluiaş ziar:

«Domnule director dela Ami de la Religion.

Mons. Pallu du Parc, episcop de Blois, V'a adresat o rectificare relativă la un anunţ al Istoriei Bisericii din Franţa, publicată în ziarul dv.

Datoria noastră este să dovedim că n'am avut de loc intenţia să spunem că această lucrare a fost aprobată de Monseniorul Pallu du Parc, ci de predecesorul său, Monseniorul Fabre des Essarts.

Vă rugăm să daţi loc acestor rânduri în numărul viitor al ziarului.

Primiţi, etc.» **Fraţii Guyot.**

Dl Pallu a fost foarte contrariat de scrisoarea mea din Ami de la Religion. El mi-a scris cu multă aprindere. Eu i-am răspuns pe acelaş ton. Simţia că nu trebue să mă mai lovească, mergea spre împăcare, i-am scris atunci o scrisoare în care îi spuneam că voi ţine cont de observaţiile ce mi le făcuse. Voiam să îndrept prin cartoane tipărite din nou cele câteva cuvinte cari au surescitat sensibilitatea duşmanilor mei. Eu n'am fost niciodată provocator; m'am apărat în câteva rânduri cu vioiciune, însă de cele mai multe ori foarte moderat. Am arătat, în aceste împrejurări, că eram dispus să fac sacrificii pentru a obţine pacea. Însă cum să trăeşti în pace cu nişte adversari pătimaşi şi plini de ură, cari vreau pururea răsboiul?

Mă arătam dispus să fac astfel de sacrificii, când dl Pallu îmi scrie următoarea epistolă:

Episcopia de Blois **Blois, la 18 Septemvrie 1851.**

Domnule Abate,

«Am primit epistola d-tale şi vă asigur că sunt plăcut atins de sentimentele ce le manifestezi şi foarte mângăiat văzându-vă apucând pe drumul, care singur numai vă poate duce la scopul, pe care îl doriţi să-l ajungeţi: acela de a fi cu adevărat folositor Bisericii. Să crezi, că spre a ajunge acolo, toate observaţiile ce ţi le-am făcut şi celece ţi le-am promis, îţi sunt necesare.

Gândul unei revizuiri a cărţii D-tale să nu te înspăimânte. Dumnezeu îţi va da mângăierea ce au gustat-o sufletele mari în sacrificiile asămănătoare ce le-a cerut lor Biserica, şi, în ce mă priveşte, voi face tot ce depinde de mine pentru a-ţi uşura această lucrare.

D-ta înţelegi, scumpul meu abate, că această lucrare nu se poate face decât cu anevoinţă prin scrisori. Am de altcum de multă vreme dorinţa de a Te vedea. Te învit aşadară să vii la episcopie şi în convorbiri intime, când inima mea îţi va fi deschisă, totul se va orândui cu uşurinţă spre deplina mulţumire a noastră.

Am de făcut mai multe călătorii peste câteva săptămâni, dar voiu fi liber în ultimele 15 zile ale lunei Octomvrie, şi voiu fi cu totul la dispoziţia D-tale.

Primiţi domnule, asigurarea sentimentelor mele cu totul distinse şi cu totul devotate.

† **L. Th.**
episcop de Blois».

In timp ce această corespondenţă avu loc între episcopul de Blois şi mine, lumea denunţa cartea mea Congregaţiei Indexului, care o condamnă prin hotărârea ei din 22 Ianuarie 1852.

In 23 Februarie următor, dl Pallu îmi scrie o scrisoare ipocrită în care îmi spunea că *el nu putuse preveni nenorocirea care mă ajunsese.*

El fusese instigatorul de frunte care îndemnase pe cei mai răi duşmani ai mei şi care dispuse oprirea unei cărţi aprobate de predecesorul său, în momentul în care eu luam angajamentul să ţin seamă de slabele observaţii, pe care mi le adresase.

El le răspândise pretutindeni. Episcopul din La Luçon, Baillès; episcopul din La Rochelle, Villecour; episcopul d'Angouleme, Cousseau; Piu, episcop de Poitiers; Gousset, arhiepiscop de Reims, le cunoşteau; ele serviră de bază denunţării mele către Congregaţiunea Indexului; denunţătorul fu un consilier al Indexului, un beţiv cu numele Gauthier.

Dl Pallu era vrednic să aibă atari prieteni.

Eu voiu vorbi ceva mai târziu despre aceşti *venerabili* părinţi ai sinodului din La Rochelle.

Observaţiile dlui Pallu fiind baza hotărârii Congregaţiei Indexului, eu sunt dator să le fac cunoscute. Iată scrisoarea care le cuprinde şi despre care dl Pallu a vorbit în misiva sa către *Amicul religiunii.*

Episcopia de Blois. **Blois, Septemvrie 1851.**

Domnule Abate!

«Să nu credeţi că am fost nesimţitor faţă de demersul pe care l-aţi făcut scriindu-mi şi trimiţându-mi un exemplar din lucrarea d-tale. Nu, eu am fost foarte mişcat; şi m'am bucurat deosebit de mult în nădejdea că găsesc în aceasta un prilej, de a intra în legături cu d-ta. Intâiul meu gând a fost de a vă scrie îndată pentru a vă aduce mulţumirile mele; însă am crezut că nu puteam să mă mărginesc să răspund printr'o simplă scrisoare de politeţă la trimiterea unei lucrări atât de însemnate cum este a d-tale. Insemnătatea chestiunilor pe cari ea le sulevează, diversitatea judecăţilor publicului asupra ei, mi-au făcut o datorie de episcop şi de părinte să o examinez şi să dispun examinarea ei cu grije (de alţii), pentru a Vă transmite pe urmă, împreună cu mulţumirile mele, expresia cugetării mele asupra doctrinelor ei.

Lucrarea d-tale, d-le Abate, este opera unui adevărat talent pentru istorie; ea revelează studii, grabnice, este drept, dar variate. D-V. aţi putut culege materialul din izvoare necunoscute autorilor însemnaţi de istorie a bisericii galicane, şi d-ta ai făcut-o în genere. D-ta ai înţeles istoria aşa fel cum a înţeles-o şcoala modernă; aţi făcut istoria mişcării intelectuale, a progresului artelor, a fazelor destinului popoarelor. D-ta ai intrat pe drumul studiilor veacului asupra Evului Mediu; şi coloarea locală pe care ai păstrat-o, este adeseori în cartea d-tale o idee fericită.

Profitând de lucrările istoricilor moderni, d-ta ai semnalat erorile lor religioase; ***mai mulţi bărbaţi mari catolici, au fost cu îndemânare reabilitaţi din partea d-tale***, şi adeseori mi-a plăcut văzând cum vă ridicaţi mai presus de ideile oricărei partide, idei de sub influenţa cărora nu scapă nici oamenii cei mai bine intenţionaţi.

Dar în acelaş timp în care eram fericit să remarc toate elementele bune pe care le cuprinde istoria d-tale, eram silit să notez lucruri ***care lasă de dorit sub raportul religios.*** Eu mă adresez d-tale, cu cea mai deplină sinceritate.

1. T. I. p. 34 d-ta zici: ***Noi nu credem biserica o monarhie.*** Acest mod de a vedea a fost condamnat chiar de Sorbona, în Marc-Antoin de Dominis. (Vezi Summ. Conc. de Bail, t. I, pp. 81 et suiv. — Card. Gerdil, t. XIII, p. 200).

2. T. VII p. 375 d-ta citezi, subliniindu-o, expresiunea de ***şef ministerial*** suveranului pontifice; ea ar fi avut mai curând lipsă de lămurire în urma abuzului ce au făcut cu ea Richeriştii şi Iansenîştii, abuz care a provocat cenzura propoziţiei a 3-a în bulla: ***Auctorem fidei.***

3. In prefaţa volumului al şaptelea d-ta încerci să te justifici de critica făcută ideilor d-tale asupra disciplinei bisericii primitive. Eu aş fi avut dorinţa ca d-ta să fi protestat împotriva folosirii pe care revista d-lui Chantône a făcut-o de doctrinele şi numele d-tale. Acesta a deşteptat atenţia asupra lucrări d-tale şi temerea de o înrudire de idei între istoria d-tale şi colecţia periodică despre care tocmai vorbesc.

4. Istoricul datoreşte adevărul faţă cu timpul prezent, dreptatea faţă de trecut; el e dator încă să conserve consideraţiile şi respectul cuvenit demnităţii acelora despre care vorbeşte, mai ales când el este creştin şi preot. Atunci deci, când e vorba de a acuza oameni mari, a-i acuza asupra unor puncte relativ de cari alţi istorici însemnaţi îi justifică, n'are el oare să se teamă că se înşeală şi devine nedrept? Şi chiar când adevărul şi dreptatea sunt ascunse, ar trebui el să vorbească totdeauna cu cuviinţa de limbaj pe care o pretinde sfinţenia şi demnitatea aceluia ale cărui greşeli se relevează. Iată două reflexiuni pe cari le va face oricare cetitor instruit, citind ceeace ai scris asupra Sf. Leon, Sf. Bernard, asupra conduitei clerului în afacerea întemeierii comunelor, raporturilor papilor cu Franţa şi Imperiul, disordinelor cari au atras după sine protenstan-

tismul, asupra alegerii lui Clemente al V, asupra desfiinţării Templierilor.

Omul se va întrista şi mai mult, Domnule, de modul cum tratezi d-ta chestiunea atât de delicată a pedepselor împotriva ereticilor. Vederile d-tale asupra acestui punct sunt incomplecte încă şi, prin afirmaţiile d-tale prea absolute (t. V, pp. 47, 232), d-ta loveşti împotriva condamnării art. al 14 a lui Ioan Huss de către sinodul din Constanţa, şi art. 33 a lui Luther în bulla lui Leon al X-lea. Ceeace zici pentru a te justifica (t. VII, p. 10) este departe de a Vă justifica în realitate.

5. Fără îndoială nu sunt învăţăminte de absolutism, nici cu atât mai multă dreptate de despotism, cele, pe care le întâlneşte omul în marii doctori catolici, a căror autoritate vă place a o invoca; ci şi ei veghează cu multă băgare de seamă a salvgarda principiul ordinei şi al păcei. Dar, Domnule, D-ta n'ai mers cu aceeaş îngrijire pe aceste cărări grele, în care aţi voit a intra. S'ar putea cineva într'arma, în folosul anarhiei, cu tot ceeace e întunecat în cuvintele voastre (t. VI p. 442); şi mai multe din reflexiunile D-tale politice nu sunt lipsite de exagerare şi de pericol.

6. D-ta voieşti să rămâi neutru asupra chestiunii ultramontanismului şi galicanismului şi prezinţi acest partid ca pe acela, la care v'a condus examinarea (t. IV, p. 18). Dar, Domnule, D-ta eşti departe de a păstra aceasta neutralitate. Intr'o notă din t. VII, p. 266, D-ta nu recunoşti nici baremi *indefectibilitatea* aşa cum o susţinea Bossuet, cu toate că atacând infailibilitatea. Ce este mai mult, D-ta dai asupra infalibilităţii Bisericii nişte noţiuni lipsite de preciziune şi de exactitate. D-ta emiţi, cu privire la acţiunea imediată a papei asupra Bisericilor, idei contrare celor ale Romei (t. III, p. 8) fără a ţine seamă de combaterile, ce li s'au făcut (t. VI, p. 422) şi de modul de a lucra al Pontificilor-Suverani.

7. Apoi, aceasta chestiune a galicanismului dominează întreagă istoria. Fără îndoială, D-ta nu trebuia să faci din lucrarea D-tale o teologie; ci ar fi fost de dorit ca acest punct important să fi fost tratat, precum ai tratat altele, în lumina lucrărilor moderne. Studiul măreţelor opere compuse în Italia asupra acestei chestiuni începând de un veac v'ar fi îngăduit să aveţi, asupra multor puncte, o mai mare fermitate de principii.

8. Nu vă provocaţi, Domnule, nu vă provocaţi la un ton, care nu trebuie să fie al adevăratului merit şi al adevăratei virtuţi. Feriţi-Vă de a nu trata cu dispreţ pe aceia, cari au o doctrină contrară ideilor voastre, a nu-i considera drept nişte spirite mici, a nu crede, că orice opoziţie este o cabală; a nu presupune că în afară de ideile voastre, nu există nici ştiinţă a istoriei, nici adevărat drept public, nici teologie solidă şi înaltă. Evitaţi stilul amar, tonul trist, un fel de afectaţie, involuntară fără îndoială, a scoate în relief greşalele acelora, cari s'au însărcinat cu temuta povară a autorităţii, şi a nu vedea aproape niciodată decât scăderile lor.

Iată, Domnule, lucrurile principale pe care aş dori să vi-le observ. Petele care întunecă lucrarea D-Voastră, nu mă împiedecă de a-i vedea frumuseţile. O teologie ne destul de puternică pentru a Vă conduce în nişte studii istorice, în cari se prezintă chestiuni aşa de delicate, un spirit nu prea exclusiv izbit de priveliştea a tot ce e rău şi, prin aceasta, mânat spre un fel de amărăciune, iată cauzele, aşa mi-se pare, erorilor, pe care vi le indic. Reflexiunile mele vă vor mâhni poate-că; însă Duhul Sfânt ne învaţă că ranele aceluia care iubeşte preţuesc mai mult, decât linguşirile unei false prietenii. O! feriţi-vă de aceia cari nu ştiu decât să laude; feriţi-vă şi mai mult de cuvântările acelora cari ar voi să vă îndrume pe o cale, în care nu v'ar apăra. Credeţi, că cel mai bun sfătuitor şi prietin, este episcopul vostru. El nu voieşte ca cartea voastră să fie osândită ci să o îndreptaţi şi să preveniţi astfel orice măsură severă. Fondul cugetării mele asupra cărţii voastre era acelaş, ca şi astăzi, multă vreme înainte de sosirea mea la Blois; şi, de când sunt aci, mai de multe ori am avut plăcerea să arăt în faţa diferiţilor membrii ai clerului că, dacă cartea voastră, cuprinde lucruri vrednice de critică, ea cuprinde şi multe lucruri, care merită aprobarea şi încurajarea. «Dacă, dupăcum nădăjduesc, Voi înţelegeţi inima mea şi intraţi în ideile mele, eu voiu fi gata a Vă împărtăşi celelalte observări ale mele, în detaiul cărora nu pot intra aci.

Nu vă întemeiaţi pe aprobările şi pe elogiile pe care le-aţi primit. Voi trebue să observaţi, că aproape toţi, în frunte cu venerabilul meu predecesor, nu vorbesc, decât după părerea altora, şi după lectura câtorva pagini. Elogiile lor nu contrazic reflexiile mele, fiindcă ei nu laudă lucrurile chiar, pe care le

relevez. Trebuie a conclude din ele numai atâta, că s'a citit cartea Voastră la început cu mai puţină băgare de seamă, decât câtă i s'ar da astăzi, şi decât câtă i-au dat cei mai mulţi inşi dela început.

«L'Ami de la Religion tocmai anunţă istoria Voastră ca fiind aprobată de episcopul de Blois. Totul în şirele acestui anunţ dă a se înţelege, că eu aprob cele şapte volume apărute din lucrarea Voastră, şi aceasta ar produce un efect rău. D-v. aşadar nu puteţi să Vă miraţi, Domnule, că eu am crezut de datorinţa mea să adresez jurnalului un cuvânt asupra acestui lucru. Vă trimit o copie din el; D-v. veţi vedea că eu am împăcat, atât cât mi-a fost cu putinţă, drepturile adevărului cu afecţiunea pe care V'o port.

«Primiţi, Domnule abate, asigurarea simţimintelor mele celor mai distinse şi celor mai devotate.

† L. Th.
episcop de Blois.

Această scrisoare este ecoul relelor sentimente ale trupei Duc et Comp.; găseşti în ea acea observare a lui Duc şi a lui Richaudeau, că eu nu învăţasem destul teologia. Pare că nu înseamnă a studia teologia, când suplineşti un curs ridicol, prin lucrările lui Bossuet, Arnauld, Noël-Alexandru şi ale multor altor teologi, pe care Richaadeau însuşi mi-le împrumuta în calitatea sa de bibliotecar. Procesele verbale ale conferenţei cantonale, făcute în total de mine, istoria mea însaşi, şi polemica mea în contra protestantismului în *la France centrale*, dovediau, că eu eram mai capabil în teologie decât vechii mei profesori.

In toate amănuntele scrisorii, eu găsesc josnicele sentimente pe care gâştele vechei curţi episcopale le manifestaseră cu orice ocazie. Scrisoarea Dlui Pallu era expresia cea mai clară a răsbunării lor josnice. D. Pallu, fără altă informaţie, accepta ruşinoasa meserie de a fi organul lor şi aceste personagii proaste fură fericite aşi adăposti rancunele lor sub o mitră episcopală. Ei crezură că m'au doborât la pământ. Ei au învăţat că nu se trânteşte aşa de uşor un scriitor conştienţios, prieten desinteresat al adevărului.

(Va urma). **Ilie Beleuţă.**

„Cărţi de afurisanie“ sau de blăstem.

I

In viaţa satelor noastre adeseori ţi se dă să auzi despre aşanumitele «cărţi de afurisanie» sau de blăstem.

Ele nu se cuprind în nici una din cărţile noastre rituale. In realitate însă ele au existat din vremi imemorabile şi se păstrează şi azi, transmiţându-se din generaţie în generaţie. Ele puteau fi mai generale odinioară, în deosebire de azi, când alta este concepţia ierurgică a clerului nostru, îndeosebire de trecut. Astăzi asemenea cărţi se menţin numai pe alocurea şi formează d'abia «privilegiul» câtorva preoţi, cari le-au moştenit deodată cu preoţia, care trecea dela tată la fiu — bine înţeles, prin hirotonie legiuită — ori ajungeau la ele pe altă cale.

Incă din tinereţea mea auzisem despre atari «cărţi» şi m'am şi impresionat, fără să le fi cunoscut cuprinsul ci numai judecându-le după covârşitoarea impresie ce făceau — şi mai fac — asupra poporului de rând, care ţine mult la ele.

Mai târziu, ajungând în contact mai intim cu preoţi cari aveau asemenea «cărţi», am putut ajunge în posesiunea lor şi să le cunosc.

Cetindu-le, e uşor de înţeles, de ce poporul de rând are mare frică de ele şi că, în mari strâmtorări: când este prigonit de cineva sau a suferit o mare pagubă din partea unui om rău, necunoscut, — cere să i se facă uz de ele, cetindu-se la adresa acelui om rău.

«Afurisania», sau «afurisenia», cum se mai zice în popor, din acest punct de vedere înseamnă cu totul altceva, decât «aforisirea» sau excomunicarea, care înseamnă o pedeapsă disciplinară canonică. «Afurisania» de care vorbim, nu e altceva decât o maledicţiune, sau contrarul dela ceeace înseamnă binecuvântarea. Este o imprecaţiune, un blăstem, rostit din gură preoţească la adresa unei persoane.

*

Asemenea imprecaţiuni, pe cât ştiu eu, nu se cuprind în nici una din cărţile rituale ale Bisericii ortodoxe. Euhologiul nostru de azi, par'că presupune (?) însă existenţa lor.

In cele trei rugăciuni de deslegare la morţi se pomeneşte de «blăstemul şi afurisania dela arhiereu sau dela preot», precum şi de blăstemul cu care s'a *blăstemat cineva pe sine însuşi sau pre altul;* sau când cineva a căzut sub blăstemul părinţilor; sau va fi primit legătură nedeslegată dela vreun preot, pe care imprecatul să-l fi amărât.

Din aceste indicaţiuni s'ar putea trage concluzia că vechile aforisiri sau excomunicări de către episcopi — sau şi numai de către preoţi, cu sau fără încuviinţarea episcopului — va fi fost urmată şi de vr'o imprecaţiune.

Iar cea de a doua categorie ar forma-o blăstemele rostite de o persoană ce nu face parte din ierarhie, sau cazurile de blăstem ce şi-l rostia cineva sieşi, sub chipul unui jurământ fals sau al unui jurământ prestat, dar nerespectat de celce îl făcea.

In orice caz, — asemenea imprecaţiuni îşi aveau efectul cutremurător pentru o conştiinţă sensibilă sau pentru una intrată în ogaşul părerilor de rău. Şi atunci într'un caz ca în celalalt, — de imprecaţiune prin persoană ierarhică ori şi numai laică, — era firesc lucru ca biserica să vină cu cuvântul mângăietor al «deslegării».

Potrivit cu acest chip de a rezona, aşa cred că nu greşesc, când afirm că cele trei rugăciuni sau molitfe de deslegare la morţi, cuprinse în Euhologiu, au şi intenţia de a înlătura blăstemele, între cari şi acelea cari se aplică prin «afuriseniie» de cari ne ocupăm. Paralel cu această ideie merge şi faptul, că euhologiul de azi cuprinde şi două rugăciuni speciale: «pentru ceice sunt *întru blăstemuri şi pre sine şi cu jurământ s'au legat»*, sau rugăciunea la *deslegarea de blestem»* (Vezi: Aghiazmatarul de Bucureşti 1923).

La orice caz, o părere definitivă s'ar putea rosti numai de către alţii, mai bine informaţi în chestiunea

aceasta, pe care de altfel nu ştim s'o mai fi tratat cineva până acum.

De aceea cred că nu se va afla nimenea care să mă scoată vinovat pentru comunicarea ce o fac în acest articol.

*

«Cărţile de afurisanie», trei la număr în posesiunea cărora am ajuns, le-am primit dela părintele *Vasile Popovici* din Şiria (jud. Arad), de origine din comuna Meziad (jud. Bihor), dintr'o familie veche preoţească cu un trecut, acolo, de vr'o 400 ani. Păr. V. Popovici mi le-a comunicat în copie, încă din 1913, de când am ispitit după ele şi la alţi preoţi. Am mai primit, o singură carte din cele trei, şi dela colegul de şcoală, acum preot, Mihai *Caba* din Sohodol-Lazuri, lângă Meziad (jud. Bihor). Deosebirea dela o variantă la ceealaltă este mică.

După părerea părintelui V. Popovici, una din dietele ardelene, aşa se menţine în familia sa o tradiţie — ar fi oprit pe preoţii românii de a face uz de asemenea imprecaţiuni. Nu pot verifica aceasta tradiţie, dar nici s'o contest[1] câtă vreme e ştiut, că rugăciunile preoţilor români ortodocşi din Ardeal, în toate timpurile şi până şi azi, sunt cerute şi primite bucuros de eterodocşii calvini şi luterani, maghiari şi saşi. Şi atunci, de ce nu ar fi putut fi *temute* şi blăstemele lor? Undeva am cetit şi eu, că preoţilor români li s'ar fi adresat o asemenea oprelişte: *az oláh papok ne afuriszáljanak* = preoţii valahi să nu afurisească.

Oricum ar sta chestiunea acestor imprecaţiuni, ele există în Ardeal, şi prin caracterul şi cuprinsul lor înfricoşător puteau servi nu numai ca o armă de ameninţare în afară din partea preoţilor noştri impresmuiţi de atâţia duşmani, ci şi ca o sugestie moralizătoare în rândurile credincioşilor proprii.

[1] I. P. Sf. Sa îmi mai deduse, acum vr'o 18 ani, o indicaţie din tradiţia familiară, cu privire la data instituirii, de episcop calvin, a lui *Avram din Burda*, care se trăgea din aceeaşi familie cu înaintaşii părintelui V. P., şi Sf. Sa greşise numai cu *un singur an* (spunând că numirea episcopului calvinizat s'a făcut la 1640, în realitate însă la 1641).

Inainte de a trece la reproducerea cuprinsului lor, e la locul său să amintim, că, în altă formă decât în Ardeal, mai erau cunoscute printre Românii din Principatele de odinioară nişte imprecaţiuni s'au blăsteme.

Se întâmpla adecă să cheme Domnitorii ţării pe patriarhii răsăriteni, aflători în ţară, să prezideze depunerile de jurământ. Când cineva voia să descoperă adevărul şi dreptatea la hotărnicia unei moşii mari, sau în alte pricini, veniau să jure în biserică, înaintea patriarhului, care era asistat de mitropolitul ţării şi episcopi şi de toţi arhiereii aflători în ţară. Nu era lucru puţin să juri înaintea unui Macarie, patriarhul »Antiohiei», «Siriei», «Arabiei», «Iviriei» şi a toată Asia, care prin tălmaci îţi spunea: «De vei şti şi vei tăgădui — zicea patriarhul — mare blăstem şi groaznică afurisenie să fie asupra ta. De nu vei mărturisi adevărul ca un temător de Dumnezeu, să fii proclet şi afurisit de Domnul Dumnezeu atotştiutorul şi de 318 sfinţi părinţi dela Nikeia şi de toate sfintele soboare, aşişderea şi de smerenia noastră. Fierul şi pietrele să se topiască, iar trupul tău după moarte să rămână întreg, umflat şi în veci suspinând pe pământ ca şi Cain. Lucrurile şi ostenelele tale să fie întru periciune şi mănia lui Dumnezeu cea viitoare să se pogoare pe capul tău. Faţa lui Dumnezeu să nu o vezi şi la judecata de apoi să ieşi osândit şi diavolul să steie deadreapta ta. Să te îmbraci cu blăstem ca într'o haină şi ca untdelemnul să intre corpul tău şi pricopseala intru toată agoniseala ta să nu o ai, nici să se aleagă de casa ta, decât praful, până nu vei mărturisi adevărul».

La sfârşitul blăstemului atât patriarhul cu mitropolitul cât şi arhiereii, plecau lumânările în jos şi le stângeau, adăogând: «Astfel să te stingi tu, familia ta şi toţi ai tăi în veci, dacă nu vei spune adevărul».[1]

E prea adevărat că, între acest fel de blăstem şi între cel din cărţile de afurisenie ardelene, există o pronunţată deosebire de cuprins şi de tendinţă, potrivit deosebirii împrejurărilor de viaţă de o parte şi de alta a Carpaţilor.

[1] G. M. Ionescu: Istoria Mitropoliei Ungro-Vlahiei II. 234—5.

Imprecaţiunile din Ardeal, trei la număr, ne duc cu gândul până în Testamentul vechiu care cuprinde imprecaţiuni adoptate de cărţile noastre de afurisenie.

Intâia carte, cu titlul «Blăstămile călcătorilor de lege şi a tuturor înrăutăţiţilor», nu este altceva decât reproducerea blăstemelor din V Moise, cap. XXVIII v. 15—68. Iar cartea III de afurisanie, având un text special de imprecaţiune, începe cu cetirea Psalmilor 67 şi 108. Psalmii aceştia, cu un caracter pronunţat de imprecaţiune, se şi numesc Psalmi de blăstem, şi sunt scrişi în nota caracteristică profetismului, care, presupunând neconvertirea păcătosului, îl destinează peririi. In Test. Nou încă a trecut acest spirit de imprecaţiune,[1] şi de acolo s'a întins până în vremurile de mai apoi, fără ca noi, cei de azi, să avem motiv pentru a cultiva aceste imprecaţiuni.

Le voiu reproduce deci pentru motivul de ordin *istoric:* că ele au existat în trecut şi încep acum să dispară din practica preoţilor, ţinând la ele mai ales şi aproape numai preoţii bătrâni, în puterea unei mai îndelungate cunoştinţi cu ele.

Iată-le, aşadar:

I.

In loc de **I carte de afurisanie,** citeşte la V Moise: XXVIII 15—68. Intre textul biblic şi celce ni s'a comunicat d'abia că există vr'o deosebire de oarecari cuvinte, sau că au fost omise cutari cuvinte faţă de textul biblic, ceeace putea să fie şi o scăpare din vedere în cursul copierilor în mai multe rânduri.

Dacă aş fi ajuns la un manuscris de o vechime remarcabilă pentru studiul limbei româneşti, l-aş fi reprodus. Altmintrea nu are sens.

II.

A doua carte de afurisenie.

Pe vrăjmaşii robului lui Dumnezeu (cutare), care pe mine[2] mă chiamă într'ajutor:

---

[1] Real-Enzyklopädie (1883). Vol. XII, titlul: Psalmen, pag. 328.
[2] Pe preot.

1. Să-l bată Domnul cu Preacuviosul Simeon şi cu Naşterea Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, cu Inălţarea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci. 2. Bată-l Domnul cu sf. apostol Toma şi cu sf. apostol Iacov. 3. B-Dl (= bată-l Domnul) cu dumnezeieştii părinţi Ioachim şi Ana, cu sf mucenic Cornelie. B-l D. c marele mucenic Eustatie, Agapie şi Teopist. B-l D. cu înainte-mergătorul şi Botezătorul Ioan. B-l D. cu s. apostol şi evanghelist Ioan Teologu. 4. B-l D. cu sf. apostol Toma, cu sf. apostol Iacov, cu sf. apostol Filip, cu cuvioasa noastră Paraschiva, cu evanghelistul Luca, cu Iacov fratele Domnului şi cu marele mucenic Dimitrie. 5. B-l D. cu doftorii fără de arginţi Cosma şi Damian, cu soborul maimarilor voevozi Mihail şi Gavril, cu sf. părintele nostru Ioan, cu cuviosul păr. nostru Nil, cu sf. păr. n. Ioan Gură de aur, cu sf. apostol Filip, cu evangh. Matei. B-l D. cu intrarea în biserică a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, cu sf. muceniţă Ecaterina, cu sf. m. mucenic Mercurie, cu sf. ap. Andrei cel dintâi chemat. 6. B-l D. cu sf. proroc Naum, Avacum şi Sofronie, 7. Bl. D. cu sf. muceniţă Varvara, cu păr. n. Ioan Damaschin, cu cuviosul şi de Dumnezeu purtătorul păr. nostru Sava cel sfinţit, cu păr. n. Nicolae şi cu făcătorul de minuni Spiridon; B-l D. cu ss. mucenici Eustatie, Eugenie, Mardarie, Orest şi Lukia; B l D. cu sf. proroc Agheu şi Daniil şi cu ss. trei coconi: Ananie, Azarie şi Misail; B-l sf. Mucenic Ignatie cu naşterea lui Isus Hristos, cu sf. mucenic Stefan şi mărtur sitorul Teodor. B-l D. cu tăierea împrejur a Dlui n. Is. Hs., cu soborul Inainte-mergătorului Ioan, cu cuv. păr. n. Teodosie. B-l D. cu cinstitul Lazar, cu sf. ap. Petru, cu ss. păr. Atanasie, cu Gligorie bogoslovul; b-l D. cu sf. părinţi Ipolit, Vasilie, Grigorie şi Ioan. 8. B-l D. cu Intimpinarea D-lui, cu marele mucenic Teodor Stratilat, şi proroc Zaharia, cu sf. mucenic Blasie, cu marele m. Teodor Tiron, cu aflarea capului Botezătorului Ioan. 9. B-l D. cu muc. Eudochia, cu ss. 40 mucenici, cu Bunavestire a Preasfintei născ. de Dumnezeu şi cu soborul mai marilor voivozi Mihail şi Gavril. 10. B l D. cu Maria Egipteanca, cu marele m. Gheorghie şi Sava

Stratilat, cu cuv. Elisaveta; b-l D. cu evangh. Marcu şi cu apostolul Iacov. 11. B-l D. cu sf. proroc Ieremia, cu Ioan răbdătoriul, cu Ioan Bogoslovul şi cu cuv. Arsenie cel mare, cu sf. proroc Isaia, cu sf ap. Simion Zelotu, cu Pahonie cel mare, cu ss. Constantin şi Elena, cu Simeon cel din munte. 12. B-l D. cu sf. ap. Bartolomei şi Varnava, cu sf. ap. Iuda fratele D-lui; b-l D. cu naşterea prorocului Ioan, cu sf. ap. Petru şi Pavel şi cu cei 12 apostoli. 13. B-l D. cu marele m. Procopie, cu ss. muc. Chiril şi Iudita, cu m. muceniţă Maria, cu sf. proroc Ilie; B-l D. cu m. m. Magdalena şi Foca şi cu sf. Ana; B l D. cu m. muc. Pantelimon. 14. B-l D. cu cinstita Cruce şi cu cei 7 Macavei; B l D. cu schimbarea la faţă a D. Is. Hs.; b-l D cu adormirea Născ. de Dumnezeu şi cu sf. ap. Vartolomei şi Tit; B-l D. cu tăierea capului sf. Ioan; B l D. cu vestmântul Născătoarei de Dumnezeu, în vecii vecilor. Amin.

Domnului să ne rugăm.

Şi *pârâtorul* şi *asupritorul* carele trece înainte, opreşte-l de a mă *păgubi* pre mine; a mea neodihnă să-l cuprindă; blăstemele următoare din cartea legii aceşteia şi celelalte a legii nouă.

A treia carte de afurisanie.[1]

Domnului să ne rugăm.

Psalm 67, la Cat. 9: să se scoale Dumnezeu...

Psalm 108, la Cat. 15: Dumnezeu lăudat...

Dumnezeul nostru cel cu nume mare, care a făcut minuni multe şi mari, fă şi acum în numele Tău cel sfânt, al Tatălui şi al Fiului şi al sf. Duh. Amin.

Bate-l Doamne cu toţi sf. îngeri, cu heruvimii, cu serafimii, cu toate puterile cereşti. Amin. B-l D. pentru sf. Simeon Stareţul; B. Dumnezeu pentru rugăciunile

[1] Copiată de pe manuscrisul mai vechiu, primit dela pr. Mihai Caba, copiat — poate — la sfârşitul veacului XVIII, sau începutul celui următor. Manuscrisul fusese al lui Popa (preot) Ioan din Sohodol-Lazuri şi a fost adus de acolo de Tirla Mitru, cantor în Josani-Gurbeşti în 29 Iunie 1863. Mai apoi, cartea a ajuns la mâna preotului bătrân Moise Caba, care, oricât am cerut-o, nu mi-a dat-o nici s'o văd, până n'am primit-o dela fiul său, Mihai, în schimbul unei còpii legibile ce i-am gătit, la 1916 când am primit-o.

Sfinției sale a Naşterii; B-l Dz. cu Inălțarea cinstitei şi de viață făcătoarei Cruci Amin.

B-l sf. m. m. Dimitrie. Amin.

B-l ss. mai marii Voevozi a lui Dumnezeu Mihail şi Gavriil. Amin.

B-l apostolul Filip şi postul sfinției sale a Crăciunului. Amin.

B-l întrarea în biserică a Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu. Amin.

B-l rugăciunile sfinților acestora: Varvara şi Sava şi a sf. păr. Nicolae, şi să-l bată toate sfintele rugăciuni dintâie şi până în sfârşit, cu câte să roagă pravoslavnicii creştini lui Dumnezeu. Amin.

B-l Naşterea lui Is. Hs. Amin.

B-l soborul Preasfintei Născ. de Dz.; B-l tăierea împrejur a D-lui Is. Hs. şi cu marele a lui Hs. Arhiereu Vasilia; B-l sf. şi d-zeiasca arătare la apa Iordanului; b-l săborul a lui Ioan Botezătoriul; b-l sfinții trei ierarhi Vasilie cel Mare, Grigorie bogoslov şi Ioan Zlatoust. B-l stretenia lui Hs. anume pre pizmaşul meu (cutarele). B-l Dumineca cea dintâie a marelui post şi capul primăvării şi Sâmbăta a lui Teodor Tiron şi ziua Duminecii Crucii. Amin!

şi 40 de sfinți mucenici. Amin,

şi Sâmbăta lui Lazar. B l Bunavestire a Preasfintei Născ. de Dz. B-l Dumineca Florilor. Amin,

şi săptămâna cea mare, adecă: Luni şi Marți, Mercuri şi Joi şi Vinerea cea mare întru carea s'au întunecat soarele, luna şi stelele şi s'au cutremurat tot pământul — pre carele să luptă cu mine bată-l Sâmbăta cea mare şi toate rugăciunile creştinilor, care s'au făcut şi să fac şi să vor face. Amin.

B l ziua de Paşti, ziua Invierii Domnului Dz. Is. Hs. Amin.

B l Dumineca Tomei; B-l Dumineca mironosițelor; B l ziua sfântului Gheorghe; B-l Dumineca slăbănogului şi Mercurea înjumătățirei lui Hs. B l Dumineca Samarinencii; b-l Dum. Orbului şi Joia înălțării lui Hs. Amin.

B-l Dumineca sfinților Părinți celor din N.kia şi să fie afurisit ca Arie, să se verse mațele lui, a pizmaşului, ca alui Arie. Amin.

B-l Dumineca Rusalelor şi Pogorârea sfântului Duh. Amin.

şi Dumineca sfinţilor Părinţi celor din toată lumea adunaţi laolaltă. B-l postul sfinţilor Apostoli şi ziua Naşterii sf. Ioan Botezătoriul. Amin.

B-l Petru şi Pavel şi surorile Sânzienelor. Trăznească-l sf. Proroc Ilie; b-l postul Sântămăriei. B l sf. şi înfricoşata alui Hs. schimbare la faţă şi alui putere cea dumnezeiască şi spaima sfinţilor Apostoli ce au văzut ei atunci în Muntele Tavorului. B-l Adormirea Preacestii; B-l Tăierea cinstitului Cap a sf. Ioan Botezătoriul; B-l sf. 4 evanghelişti: Ioan, Matei, Luca şi Marco. Amin,

şi 4 posturi cele ce ţin creştinii, 2 zile în săptămână Mercuri şi Vineri peste an. Amin.

Blăstemat şi afurisit să fie de Dz. şi în satul său, şi în casa sa, şi pietrile de sub tălpile casei lui. Blăstemat şi afurisit să fie de Dumnezeu şi pântecele lui, şi picioarele lui, şi vânele trupului lui, şi toate mădulările lui. Amin.

Blăstemat şi afurisit să fie de D-zeu când va intra înlăuntru şi când va ieşi afară; să trimită Dz. preste pizmaşul meu, carele mă năcăjeşte, lipsă şi foamete în casa lui, care mă năcăjeşte. Blăsteme-l Dz. până ce-l va pierde şi-l va topi de pre faţa pământului şi până ce l va sfârşi de pre faţa pământului aceştia lumi dintre oameni şi să-l bată Dz. cu lepră, cu lungoare, cu arsură şi cu friguri şi cu urdinare, cu vânt stricăcios şi cu gălbănare. B-l Dz. cu rană eghiptenească la şăzut şi cu râe sălbatecă şi cu usturime, şi trupul lui cu graba să fie mort, mâncare pasărilor ceriului şi fierelor pământului, şi să nu fie cine să-l acopere. B-l Dz. cu desmetecie şi cu orbie şi cu ieşire din minte, şi să pipăe la amnează-zi ca altul întru întunerec, şi să nu să poată nici odată noroci în căile şi în drumurile lui, ci să fie aflat şi ştiut de toţi şi asuprit de toţi oamenii, şi domni să nu fie cine să-i ajute. B-l Dz. cu rănire peste genunchi şi preste pulpe şi să nu se poată vindeca dela tălpile picioarelor până în creştet, una bubă să fie preste tot trupul lui, şi nici cum să nu se poată vindeca; şi

când va gândi să se sue sus, să se pogoară jos, şi de 70 de ori mai jos, şi să fie de pildă, de râs şi de poveste la toate neamurile şi la alte neamuri. B-l mari şi minunatele minuni a lui Dz. pre pizmaşul meu (pre acela ce au făcut aceasta osândă asupra mea). B-l Dz. cu bube ca pre Ozie, şi să poruncească Dz., sub picioarele lui să se deschiză pământul, să-l înghită de viu, ca pre [Core,] [1] Iotan [greşit, în loc de: Datan] şi Averon, aşa să-l bată Dz. dintre oameni, ca să vază cu ochii săi moartea şi dela Dz. să nu capete niciodată ajutoriu, ci să fie bătut de Dzeu. Amin.

[Dă-i Doamne în inima lui gând ca să se întoarcă 'napoi, iar de nu,[2] să porunceşti Doamne, ca nici pământul să nu-l primească, trupul lui să-l ţipe [3] afară dintru sine şi să fie la oameni mirare şi pildă pre lume. Amin.

[Doamne, sfarme se gândul şi voia lui deasupra mea].[4]

Doamne, sfârşască-se el de pre faţa pământului; Doamne, primeşte rugăciunile şi plineşte de grab cererile mele, a robului tău (cutarele) carele vine la sf. biserică întru numele tău cel sfânt; primeşte (Doamne şi a me(a) cerere şi rugă).[5] Doamne al puterilor, celace cerci inimile şi rărunchii (ceartă şi pe pizmaşul meu cu cercetare nesuferită). (D-zeul nostru eşti judecător tare şi derept, dară îndelung răbdător, neaducând mânie în toate zilele, de nu se vor întoarce spre păciuire cu mine).

Sabia Ta Doamne o luceşte şi arcul îl încoardă în coşul inimilor lor, şi l-ai gătit pre el şi într'ânsul ai vasă(e)le morţii şi săgeţile tale. Iată, mi-au făcut nedreptate, Doamne, şi au zămislit durere, şi au făcut fără delege, groapă au săpat şi au deschis pre ea şi să cază în blăstămul acesta, care mi-au agonisit. Intoarce, Doamne, durere pre capul vrăjmaşului meu şi în creştetul lui

---

[1] Lipseşte, din greşală de copiare, din manuscris; dar se găseşte în manuscrisul dela pr. V. Popovici.

[2] Text, de cuprins mai blând, din còpia dela V. Popovici; lipseşte în celalalt manuscris.

[3] Cuvânt obişnuit, în Bihor, în loc de «să-l arunce».

[4] Se află numai în copia dela V. P.

[5] Lipseşte dela V. P.

nedreptatea lui o pogoară. Fă, Doamne, casa vrăjmaşului meu (de băeţii lui şi de soţia lui) pustie şi în sălaşurile sale să nu fie nici ei, nici el lăcuitor, că pre care tu Stăpâne Doamne m'ai guvenit (?) (m'ai iubit)[1] şi mai blagoslovit, tare m'au prădat şi m'au supărat şi spre durerea ranelor mele au adaos fărădelege(a) lor; şi să nu între întru dreptatea Ta, Doamne. Şterge-i, Doame, de pre faţa pământului şi cu cei drepţi şi vii să nu se numere, ci să piară de pre pământ pomenirea lor, a celorce au făcut aceasta (*pagubă* mare cu mine şi cu *iosagul*[2] meu).[3] Ascultă, Doamne, rugăciunea mea aceasta şi o primeşte pre ea pentru sfânt numele Tău, astăzi şi în ceasul de acum. Că sfânt eşti D-zeul nostru şi Ţie mărire înălţăm Tatălui şi Fiului şi sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Ectenia: Milueşte-ne pre noi D-zeule după mare mila Ta, apoi Tropariul şi condacul şi otpustul.

(Va urma). Dr. Gh. Ciuhandu.

Din filosofia creştină a şcoalei catehetice patristice.

1. Caractere Creştine.

«Credinţa şi cunoaşterea adevărului (pistis kai gnosis) pregătesc sufletul care se hotăreşte pentru ele în a rămânea consecvent cu el însuşi şi stabil".

Clement Alex., Stromata II. Cap. XI Migne Patr. gr. tom. VIII. col. 989.

Idealul şcoalei catehetice este acelaş ca şi al creştinismului: de a desăvârşi sufletul omenesc, potrivit celui mai desăvârşit model Isus Hristos.

Unitatea şi statornicia cugetării, simţirei şi voinţei în procesul lor de complectă încreştinare este planul de acţiune al şcoalei catehetice din primele veacuri creştine. Cunoaşterea lui Dumnezeu şi viaţa supe-

[1] Se află numai la V. P.; — [2] Iosag: avutul, în senz mai restrâns: vitele. — [3] Lipseşte dela V. P.

rioară morală sunt liniile drepte pe care au început a se clădi primele caractere creştine.

Isus Hristos ca pedagog divin este luat ca exemplu, «*Logosul*», a cărui pedagogie divină constă în a se lăsa condus de adevăr până la puterea de a contempla pe Dumnezeu şi a-şi zidi o viaţă sfintă [1].

Cunoaşterea lui Dumnezeu şi toate cunoştinţele religioase cuprinse sub numele de «*gnoză*», nu pot rămânea ceva independent de restul vieţii, ci «*se obţin pentru viaţa întreagă, dintr'o parte la cealaltă, în moravuri, în viaţă, în cuvântări şi fiind consecvente cu ele înşi-le, rămân în armonie cu cuvântul divin*».[2] Creştinul şcoalei catehetice patristice nu este un simplu intelectualist, ci viaţa sa este împodobită şi cu «*virtuţi*» ca fice ale credinţei.[3]

Şcoala nu rămâne la partea speculativă, ci este deopotrivă preocupată şi de morală, de viaţa creştină ca şi de contemplarea filosofică creştină. Filosofia este socotită de *Sfântul Ioan Damascenul*, nu ca simplă iubire de înţelepciune, ci ca adevărata înţelepciune: este însuşi Dumnezeu şi deci iubirea lui Dumnezeu este adevărata filosofie.[4]

Credinţa conduce deopotrivă la dragostea creştină, care de fapt devine mobilul acţiunii. De aceea dragostea creştină [agape] ocupă în preocupările şcoalei catehetice acelaş loc ca şi credinţa şi cunoştinţa [pistis kai gnosis].

Creştinul adevărat face binele nu din teamă, nici din nădejdea de a fi recompensat, ci numai din iubire.[5]. Omul atunci este cu Dumnezeu, afirmă fericitul Augustin, când cunoştiinţa sa este tare şi ceeace cunoaşte păstrează cu toată iubirea.[6]

---

[1] *Clement Alex.* Pedagogul 1. Migne Patr. gr. tom VIII col. 314.

[2] *Clement Alex.* Stromata VII Cap. III Migne Patr. gr. tom. IX col. 418.

[3] Ibid. Stromata II, Cap. IX. Tom VIII col. 975.

[4] *S. I. Demascenus,* Dialectica: *Denique Philosophia est amor sapientiae, porro vera sapientia Deus est, atque adeo dilectio erga Deum, ipsa est vera philosophia.* Migne Patr. gr. tom. XCIV.

[5] *Clement Alex.* Stromata IV. Tom. VIII. col. 1363 cap. XXV.

[6] *Augustin* De vera religione N. 56.

Iubirea creştină este deci tot atât de necesară vieţii virtuoase ca şi credinţa, căci iubirea duce la uitareá supărărilor, la iertarea greşelilor, la puterea de abnegaţie a celorce se devotează vieţii creştine, chiar atunci când binefacerea este în detrimentul binefăcătorului.[1]

Cunoştinţa cea mai înaltă, mai deplină şi mai statornică se formează numai în legătură cu o inimă curată şi o voinţă virtuoasă. De aceea «*Omul va trebui să-şi curețe sufletul său de păcate, împodobindu-şi inima cu sfințenie, căci numai aşa se va putea lumina sufletul său pe deplin cu cele mai înalte adevăruri*».[2]

Iată cea mai clară expunere a funcţionării simultane a celor trei facultăţi sufleteşti în procesul încreştinării omului. Principiile fundamentale ale psihologiei moderne afirmate de Wundt[3] şi de alţii, sunt observate şi aplicate încă din perioada patristică în şcoala catehetică. In timpurile moderne Wundt nu va da învăţături fără pregătirea setimentului, care la rândul său este partea întregitoare a voinţei.

Actuala şcoală catehetică reia firul şcoalei catehetice, care pregătea suflete armonice şi nu rămânea la acţiuni unilaterale, cum s'a întâmplat cu catehizarea supusă principiilor pedagogice exclusiv laice. Şcoala actuală s'a convins că acţiunea morală porneşte dela o voinţă morală, aceasta dela o judecată morală şi dela simţământul moral. Celor mai adânci legături ale religiunii cu morala, le aparţin sentimentele morale, fondate pe o viaţă morală cu o cugetare şi o voinţă împreunate de spirit creştin.[4]

Idealul şcoalei catehetice din primele veacuri creştine este de a forma creştini deplini şi statornici, adecă adevărate caractere creştine. Studiul istoric al şcoalelor catehetice din Alexandria, Antiohia, Ce-

---

[1] *Clement Alex.* Stromata VII. Cap. XI. tom. IX. ed. 483—486.
[2] *Augustin.* De vera religione c. 3. n. 3.
[3] *Wundt* Grundriss des Psychologie. Leipzig 1896. p. 210.
[4] *H. Meyer* Katechetik Freiburg im Breisgau 1924. p. 27.

sarea-Palestinei, Ierusalim, ori cea apuseană-africană ne înfăţişează seriile marilor scriitori şi părinţi bisericeşti, foşti discipoli sau maieştri ai acestor şcoale.

Şcoala catehetică patristică este şcoala activă integrală, care tinde a ridica în fiecare suflet o credinţă ce porneşte dintr'o deplină convingere, o iubire creştină dusă până la jertfă şi o voinţă zămislitoare de acţiuni creştine.

Cunoaşterea mai detailată a principiilor filosofice creştine ale şcoalei patriotice ne va pune într'o lumină mai vie idealul ei filosofic creştin, care are tot aşa de mare importanţă şi pentru vremea noastră. Increştinarea intelectului, sentimentului şi voinţei vor fi fundamentele filosofiei creştine a şcoalei catehetice.

2. Cunoaşterea lui Dumnezeu.

Sfinţii părinţi socotesc facultatea de a cunoaşte a sufletului omenesc ca pe un dar pe care omul trebue să-l pună în lucrare. Dumnezeu a dat omului raţiunea, pe care omul nu trebue s'o ţină în neactivitate: «*Omul a primit un suflet raţional, prin care să poată cunoaşte pe Dumnezeu, să pătrundă natura lucrurilor prin cercetare, pentru a putea culege fructele dulci ale înţelepciunii*», spune *Sfântul Vasile cel Mare.*[1]

Sufletul omului nu este ceva pasiv, ci menirea lui este de a fi în continuă activitate spre folosul deplinei înţelegeri a misiunei omului pe pământ. Omului i se impune datoria în chip spontan de a purta grije de suflet, pentru ca prin exercitare sufletul să ajungă pătrunzător şi bine format.[2]

Potrivit obişnuitei zicale a şcoalei de astăzi: «*Nihil est in intelectu quod prius non fuierit in sensu*», *Sfântul Grigorie de Nisa* înţelege legătura strânsă ce există între puterile sufleteşti şi simţurile externe. Cele două elemente de bază ale ori-

[1] Migne, Patr. gr. XXXI cp. 212 Bf.

[2] Migne, Patr. gr. XXX. cp. 132. B.

cărei «*cunoştinţe*» cer colaborarea simţurilor cu raţiunea pentru a trece dela sensibil la inteligibil, cum afirmă şi fericitul *Augustin.*[1] Cunoaşterea are două izvoare, care sunt complect deosebite unul de altul: sensibilul şi raţionalul.[2] Dacă fiecare cunoaştere poate fi de natură sensibilă şi suprasensibilă, ea depinde de doi factori: subiectul cunoscător şi obiectul de cunoscut. Fără obiect nu poate să fie cunoştinţă; bine înţeles subiectul fiind în activitate pentru dobândirea cunoştinţei.[3] Cunoaşterea se formează deci prin colaborarea subiectului cu obiectul,[4] fie că această cunoştinţă ar fi de ordin sensibil, fie de ordin suprasensisbil, căci însuşi sufletul poate să fie obiectul cunoaşterii noastre.[5]

Odată stabilit contactul între subiect şi obiect, omul poate păşi în procesul cunoaşterii dela sensaţie la idee,[6] căci sufletul se ridică mai presus de raportul concret [toy ypokeimenoy], încât pe cale naturală vine la cunoaşterea [katapoesis] intelectuală [poete].[7] Ideea însă provine şi din domeniul abstracţiunilor, nu numai din domeniul lucrurilor concrete. Astfel idea transpusă de noi tot dintr'o idee, pe care numai intelectul nostru o poate primi. Despre acest proces sufletesc al formării cuvântului ne vorbeşte *Sfântul Grigorie de Nisa:*[8] «*Cuvântul vine în inima*

---

[1] *Augustinus* De magistro c. 12. n. 39: *Omnia, quae percipimus, aut sensu corporis, aut mente percipimus. Illa sensibilia, haec intelligibilia . . .*

[2] Ibid. De ord 1 c. 2. 3. 4. 5. *aliud est sentire, aliud est nosse.*

[3] Ibid. De gen. ad. lit. l. 4. c. 32. n. 49. Praecedit cognitionem quid quid, cognosci potest.

[4] Ibid. op, cit. „*Ab utroque notitia partitur, a cognoscente et cognito.*"

[5] Ibid. „De doctrina Christiana, I. c. 32." *Ipsa veritas connexionem non instituta, sed anima adversa est ab hominibus et notata, ut eam vel possit discere vel docere, nam est in ratione rerum perpetua et divinitas instituta.*

[6] *S. Gr. Niss.* De hominis opificio. Migne. Patr. gr. tom. XLIV. p. 212. D.

[7] *Hilt.* Des hl. Gregor von Nissa Lehre vom Menschen. Köln., 1880 p. 63. citat de K. Weiss. op. cit. p. 54.

[8] *S. Gr. Niss:* quid sit ad imaginem Dei et ad similitudinem. Migne Patr. gr. tom. XLIV. col. 1333. D.

noastră într'un chip netrupesc şi de neînţeles; el rămâne în suflet, fără să fi fost cunoscut (obiectul pe care-l reprezintă) în a doua naştere s'a pronunţat cu buzele şi atunci se face cunoscut tuturor fără însă să se fi despărţit de sufletul care l-a produs».

Dela idei şi noţiuni sufletul se urcă la judecăţi şi concluzii; [1] prin concluzii se poate ridica omul mai departe dela existenţa sufletului şi să conchidă asupra existenţii lui Dumnezeu.[2]

Această concluzie este, după cei trei mari capadocieni, cea mai înaltă concluzie pe care se încearcă omul să o tragă, însă şi cea mai grea.[3] *Sfântul Vasile cel mare* spune: *„Noi suntem în lumea aceasta ca într'o şcoală universală: am primit raţiunea şi ochiul pentru a ajunge la cunoaştere şi prin aceasta suntem chemaţi să-l cunoaştem pe Dumnezeu din literile cari sunt scrise mai jos în rânduiala şi conducerea întregii lumi.*[4]

Sfântul Ioan Damascen, care are deosebită stimă faţă de filosofie, privind cunoaşterea tot atât de importantă ca şi dogma creştină afirmă, că în materie de credinţă nu filosofii trebuiesc ascultaţi, ci părinţii bisericii [5] şi nu ezită de a părăsi, ori a corija pe *Aristot* pentru opiniunile pe care le-ar crede că nu se pot împăca cu dogmele. [6]

De altfel sfântul *Ioan Damascenul* afirmă necesitatea filosofiei, pe care o apreciază chiar ca o bună colaboratoare a teologiei, fără însă a prejudicia adevărurile teologice: *«Din filosofia păgână care a făcut mult se poate lua ceeace este de folos pentru suflet şi ceeace este de preţ pentru teologie. Regina este fără îndoială teologia, dar regina trebuia să aibă o servă în ajutorul ei, şi aceasta se ade-*

---

[1] Ibid. col. 1104. A.

[2] Ibid. col. 1009. B. C.

[3] *K. Weiss.* op. cit. p. 55.

[4] *S. Basil.* Ad. Isid. 94. Migne Patr. gr. tom. XXX. col. 273.

[5] *S. Jo. Famasc.* Ivons scientiae prolog. Migne P. G. XCIV. col. 525.

[6] *Tixeront.* op. cit. vol. III. p. 486.

vereşte a fi filosofia. Ea este asemenea instrumentului, cu care teologul se serveşte în clădirea teologiei sale, după cum artiştii o întrebuinţează ca instrument, spre a putea să-şi restaureze opera».

In felul acesta filosofia şcoalei catehetice patristice ştia să aprecieze utilitatea filosofiei în teoria cunoştinţei în general, fără ca prin aceasta să atingă esenţa adevărurilor teologice.

Preotul **M. Bulacu**,
prof. Acad.-teol. Oradea.

„Fericirea crucii".

Pacea şi bucuria constituesc tonul fundamental al vieţii creştine. Pacea şi bucuria nu sunt însă nici odată aşa de curate, aşa de adânci şi aşa de îmbelşugate ca tocmai în timpul celor mai dureroase suferinţe trupeşti. — Iată ce mărturiseşte un devotat urmaş al lui Hristos din zilele noastre, indianul Sundar Singh: „Când suferiam pentru Mântuitorul, aflam întotdeauna ceriul pe pământ, cu alte cuvinte, mă bucuram cu o bucurie nespusă, pe care altfel n'o aflam. In suferinţe simţiam atât de puternic prezenţa lui Hristos, încât nici urmă de îndoială numai rămânea în sufletul meu. Această prezenţă era aşa de luminoasă ca soarele în amiaza mare".

Această experienţă paradoxală a dus pe Singh la cunoaşterea profunzimilor filosofiei suferinţii cretine. Suferinţa e calea sigură către fericire şi împreună vieţuirea cu Dumnezeu.

Durerea şi năcazul ne apropie de Dumnezeu, ne face mai apţi pentru a sluji lui. Mulţi dintre noi nu vedem în necazul nostru decât o pedeapsă pentru păcatele ce le-am făcut. Şi totuşi suferinţa şi felul cum suferim, e un mijloc minunat de-a sluji lui Dumnezeu şi un drum binecuvântat întru preamărirea lui. Prin cruce descopere Dumnezeu omului dragostea sa. Fără cruce n'am fi ştiut nimic despre dragostea părintelui nostru ceresc. Crucea este ca o nucă. Coaja dinafară e amară, sâmburele e însă întăritor şi dulce.

Pe dinafară nici crucea n'are nici o frumseţe şi nici o bunătate, pe cari le-am putea vedea; adevărata fiinţă a crucii, nu se descopere decât acelora cari o poartă. Aceia află un sâmbure plin de dulceaţă spirituală şi de pace lăuntrică. La cutremure de pământ se întâmplă uneori că în locuri pustii apar izvoară cu apă proaspătă, cari înviorează şi adapă pământul, încât cresc plante. In acelaş mod deschide cutremurarea suferinţei izvoarele de apă vie ascunse în inima omenească. In decursul răsboiului s'au săpat şanţuri de apărare distrugându-se ogoare şi câmpii. După o vreme au crescut în acele şanţuri flori şi fructe frumoase. Se cunoştea că acolo n'a lucrat numai plugul, ci că dedesubt se află un sol mai roditor. Astfel ies la lumină, când purtăm crucea şi suferim, bogăţiile ascunse ale sufletului nostru. — Diamantele numai după şlefuire lasă să strălucească frumuseţa lor; atunci scânteiază în razele solare în culori minunate. Tot aşa vom străluci şi noi, dupăce ne-am purificat prin cruce, ca vase de cinste în împărăţia lui Dumnezeu.

Un copil nou născut trebuie să ţipe, căci prin aceasta numai i se desfac plămânii contractaţi. Un medic mi-a povestit despre un copil care după naştere n'a putut respira. Pentru a-i provoca respiraţia, medicul i-a dat o lovitură uşoară. Mama copilului cugeta că doctorul e barbar. Ceeace făcuse, a săvârşit însă din dragoste. Aşa precum la copilul nou născut, aripile plămânilor trupeşti sunt strânse, sunt şi ale noastre cele spirituale, prin suferinţă însă Dumnezeu ne dă o lovitură d- iubire. Astfel se dilatează aripile plămânilor noştri şi putem respira şi ne putem ruga.

Un om văzu un vierme de mătasă sbătându-se în învelişul său; se afla în primejdie mare. Omul a ajuţat viermelui să iasă afară. Viermele s'a mai zbătut câteva momente şi-a murit. Omul nu-l ajutase deci, ci-l nimicise. Un alt om văzuse suferind iar un vierme de mătase, dar nu l-a ajutat. El ştia că lupta şi zvârcolirile viermelui au urmări bune asupra

lui, că această cercare îi dă aripi mai viguroase pregătindu-l pentru viitoarea sa viaţă. Nevoia şi suferinţa ne ajută în lumea aceasta pentru viaţa cea viitoare.

Crucea şi suferinţa sunt astfel, mijloacele cele mai eficace de cari se serveşte Dumnezeu, pentru a conduce pe om la cea mai adâncă şi cea mai curată fericire. Crucea nu fericeşte numai pe om, ci-l apropie de Dumnezeu mai ales. Mântuitorul lumii însuşi, a luat asupra Sa crucea şi suferinţa. Omul prin cruce şi suferinţă devine asemenea lui. Adevărata suferinţă e o muzică divină, ea uneşte pe creştin în viaţa lui cu Hristos. Este un mare favor, o deosebită cinste a te împărtăşi de suferinţa lui Hristos, a te răstigni împreună cu El. Strădania noastră va trebui deci să fie, de-a urma întru toate exemplului suferinţii Mântuitorului. Sundar Singh, pe lângă faptul că doreşte să sufere cu Hristos, voieşte să şi moară împreună cu el. Mă împărtăşesc bucuros de suferinţele Mântuitorului, pentru aceia nu doresc nici decum să fiu în viaţă la a doua venire a Sa... Doresc a muri asemenea lui mai vârtos, şi prin moarte să ajung în raiu, pentru a experia însumi cât mai lămurit ceeace a însemnat pentru El, să moară pentru noi". Aşa e S. Singh, ca toţi marii martiri şi mistici creştini, un adevărat rob al crucii. I-a şi făurit imn însufleţit, ecou al bucuriei sale lăuntrice.

„Crucea este cheia ceriului. Nu este nimic mai presus decât crucea, nici în cer nici pe pământ. Ea cuprinde cuvântările ceriului şi ale pământului şi nimic nu ne poate aduce o mai mare bucurie, decât purtarea acestei poveri dulci. Cu cât e crucea mai dureroasă cu atât mai mult se bucură sufletul meu. Crucea îmi apare ca o lumină, ca o floare bine-mirositoare. Şi îngerii din ceriuri cer să poarte crucea, acest drept e rezervat însă, numai şi numai oamenilor. O, acest minunat drept! A urma lui Hristos şi a-i purta crucea, e aşa de dulce şi de binefăcător, încât dacă în cer nu voi afla cruce de purtat, voi ruga pe Mântuitorul, să mă trimită în iad ca pe un

încredinţat al său, dacă se va putea acest lucru, pentruca acolo cel puţin să-i pot purta crucea. Prezenţa ei va fi în stare să prefacă chiar şi iadul în raiu.

Această putere minunată a crucii, se descopere numai celui ce-o poartă cu adâncă smerenie şi mulţumire. „Si libenter portas crucem, portabit te et ducet te, ad desideratum finem". Tot prin asemenea cuvinte dă expresiune şi Singh experienţei sale personale: „Din cele experiate în viaţa mea de ucenic al lui Hristos pot afirma cu deplină bucurie şi încredere, că crucea va purta pe aceia cari o poartă, până ce-i va ridica în ceriuri, în reala prezenţă a Mântuitorului Hristos".

Traducere din *Heiler: Sundar Singh.* **Gheorghe Secaş.**

Probleme actuale.

Zelul culionar sau exegeza unei „fotografii ortodoxe".

Ca şi când am fi deslegat toate problemele arzătoare ale vieţii noastre bisericeşti — problema portului preoţesc rămâne la suprafaţa preocupărilor noastre, insistent şi în diferite ipostase. Se scrie despre ea prin reviste şi ziare, se discută în congrese, se vorbeşte despre ea pe stradă, pretutindeni... Ba am ajuns aşa de departe, încât până şi cărţile scrise de preoţi sunt judecate după acest criteriu infailibil...

Fără îndoială distincţia sufletească implică o distincţie şi în îmbrăcăminte. De obiceiu. Dar de când distincţia înseamnă uniformă purtată în toate împrejurările vieţii — la biserică, la plug, la fân sau aiurea?

Uniforma preoţească sporeşte prestigiul şi demnitatea preotului. Incontestabil. E un semn prin care preotul se distinge şi vizual de restul lumii, cum trebue să se distingă şi sufleteşte.

Şi orice preot care se jenează de uniforma sa şi se «civilizează» la ocazii solemne — nu e vrednic de

cinul pe care de bună voie şi l-a ales şi de slujba pe care e chemat s'o împlinească. La ocazii solemne. Dar în alte împrejurări nu cred că o haină neagră şi cuviincioasă i-ar scădea ceva din demnitate, chiar când această haină e sacou. Aşa se poartă preoţii *tuturor* confesiunilor creştine (nu vorbesc de călugări). Atunci?

Atunci... bine. Dar nu toţi oamenii cuprind această judecată. Ba unii oameni prea grijnici de strălucirea din afară a «blidului» vor să impună barbă patriarhală şi coadă de fată mare (nu de astăzi!) până şi spânului şi chelului. Nu exagerăm de loc: cine vrea să se convingă de zelul culionar şi de barbomania unor oameni, să citească «Fotografiile ortodoxe» din Nr. 4—6 (1927) al *Nouei Reviste Bisericeşti*, fotografii pe cari — în treacăt fie zis — «fotograful» nu a ţinut de cuviinţă să le iscălească măcar.

Iată, de-o pildă, fotografia părintelui Dr. Gr. Cristescu, profesor la Academia teologică din Sibiu, aşa cum a prins-o placa duhovnicească a autorului anonim:

«Din creştet până în tălpi o pretenţie de exagerată aparenţă. (Vezi explicaţia în notele de mai jos N. C.)

«Ghiata şi pantalonul, vestonul şi cravata, cocul şi scrisul de o pedantă eleganţă. (Aşa-i trebue părintelui Cristescu, dacă nu umblă desculţ, cu pantaloni de împrumut, fără guler şi cravată, — locul lor l-ar ascunde de minune o barbă până în brâu, lipită la nevoie cu sindeticon — şi dacă nu scrie cu vocabularul unui elev de clasa a patra primară! N. C.)

«Păstrează ştiinţa teologică într'o tabachere aurită (Părinte Cristescu, să nu-i doreşti «fotografului» Sf. tale atâta aur cât se găseşte pe tabachera Sf. Tale, că-l condamni să nu mai vază aur cât o trăi! N. C.)

Când fumează, epatează pe naivi cu eticheta ţigărilor. (După această constatare suntem convinşi că «fotograful» nostru nu fumează decât băgău şi mahorcă. Să-i fie de bine. — N. C.)

«Fură-i, printr'o minunată întâmplare vocabularul pedant, rămâne fragil ca o oală de pământ. (Pentru un «fotograf» oroarea de distincţia pendantă în scris este cel puţin ciudată. Ciudată, fiindcă din scrisul «fotografului»

nostru nu se prea vede această însuşire. Ne îngăduim deci o ipoteză: poate că numai în materie de literatură teologică are slăbiciune pentru simplismul care le reduce toate la nepretenţioasa formulă: «Să dea Dumnezeu să fie bine şi să se facă cucuruzu!» — N. C.)

«Scrie mult şi gândeşte mai puţin (Ce fericiţi trebue să fie unii oameni, cari nici nu cugetă nici nu scriu! N. C.).

«Revăzându-se pe sine, va deveni ce a fost: o speranţă a bisericii» (Cu alte cuvinte, părinte Cristescu, fă ce-i face şi puneţi culion, spală-ţi cămaşa mai rar, dispensează-te de guler şi cravată, tăvăleşte ţi giubeaua prin noroiu, lasă-ţi barba să crească cum o vrea şi cât o vrea, fumează băgău şi mahorcă purtată în trăistuţă şi mai presus de toate să nu te pună păcatele să mai scrii — altfel prea superi pe oameni... Revizueşte-ţi aparenţa, ca să devii ceeace ai fost: «o speranţă a bisericii», ca bine să-ţi fie ţie şi mulţi ani să trăieşti pre pământ...

De încheiere un sfat şi o întrebare:

Domnule «fotograf», aruncă-ţi aparatul în Dâmboviţa

Domnule Director al Nouei Reviste Bisericeşti, eşti convins că şi prin asemenea «fotografii» se face «pedagogie creştină»? **Prof. N. Colan.**

MIŞCAREA LITERARĂ.

Teodor M. Popescu: **Istoria Creştinismului ca Istorie a culturii** «Cartea Românească». Bucureşti 1927 pag. 48.

Problema pe care-o studiază în broşura de faţă d. Teodor M. Popescu, profesor la Facultatea teologică din Chişinău, nu este o problemă nouă. Ea a obsedat chiar şi obsedează încă lumea ştienţifică, îndeosebi apuseană. Dovadă bibliografia bogată care i-a stat la îndemână şi pe care autorul a utilizat-o cu o remarcabilă iscusinţă.

Intr'un stil de o clasică limpezirea dl profesor T. M. Popescu ne expune aportul extraordinar pe care l a adus creştinismul culturii umane. Şi cu toată mulţimea izvoarelor bibliografice utilizate — expunerea e atât de consistentă, de organică, încât concluziile finale se desprind în chip natural, ca poama coaptă din pom.

Cari sunt aceste concluzii? Iată-le, în esenţă:

«Creştinismul n'a însemnat numai mântuire sufletească, creştinismul a însemnat cultură, civilizaţie. El a venit ca religie şi a rămas în fond religie, dar a devenit o religie eminamente culturală. Nici o altă religie istorică nu s'a împăcat mai bine ca el cu nevoile culturale ale omenirii, nici una nu le-a înţeles mai bine, nu le-a susţinut şi servit mai bine, în acelaş timp, în care ajuta sufletelor să-şi găsească pura mântuire.

«Puterea productivă a religiei, a zis Troeltsch, pulsează numai în religiile istorice, şi creştinismul e religia care s'a împletit atât de mult cu cultura şi deci cu istoria, încât s'a identificat cu istoria, «umple istoria».

«Fără a exagera lucrurile, într'un sens sau altul, putem deci să zicem: Istoria culturii omenirii actuale se reduce, în ceeace are mai propriu şi mai înalt, la influenţa şi acţiunea creştinismului în lume, sau istoria creştinismului, în sensul său cel mai larg, e în cea mai mare parte istoria culturii moderne. E imposibil de legat firul culturii noastre cu al celei antice, fără a-i trece prin creştinism; e imposibil de făcut istoria culturii şi deci istoria omenirii, în afară de creştinism, de exclus creştinismul din istoria culturii sau cultura din istoria creştinismului. În acest sens e istoria bisericească o istorie a culturii.

«Creştinismul, am spus, e şi rămâne prin esenţa şi misiunea sa o religie, religia «absolută». Ca atare, el are şi păstrează un scop propriu, raţiuni pe cari istoria nu i le poate desvălui, secrete pe cari nu i le poate smulge, înălţimi pe cari nu i le poate cuceri, funcţiuni pe cari nu i le poate defini. Dar dacă cultura e, cum zice Th. Birt, salvare din mizeria morală şi trupească cultura însemnează în bună parte mântuire şi mântuirea creştină însemnează în bună parte cultură».

Autorul a stăruit în expunerea sa mai mult asupra contribuţiei catolicismului şi protestantismului la progresul culturii umane. Şi îşi justifică această procedură. Dar o face fără să neglijeze rolul Bisericii ortodoxe în evoluţia culturală a omenirii. Mai mult: el îl explică de-a dreptul magistral. Citām:

«Se impută totuş ortodoxiei o anumită neputinţă culturală, zicându-se că nici un popor ortodox n'a avut iniţiativa în promovarea culturii moderne. Afirmaţia e justă în sensul, că cultura modernă ca atare nu e opera popoarelor ortodoxe, dar ea nu poate însemna, că ortodoxia e anticulturală prin însăş esenţa sa. Situaţia culturală inferioară, în care se găseşte Orientul european, nu se datoreşte ortodoxiei lui, ci împrejurărilor politice şi sociale, în cari s'a găsit prin prăbuşirea imperiului cultural al Bizanţului, mai înainte ca un stat ortodox să fie destul de format, pentru a asigura Bisericii pacea, pe care celei occidentale o asigurase — din partea barbarilor orientali-asiatici — imperiul bizantin, timp de o mie de ani.

«Biserica ortodoxă a reprezintat şi asigurat din contra exclusiv mult puţina cultură a popoarelor ei. Dacă ele primesc treptat azi altă, momentan superioară, nu însemnează că aceasta e însăş cultura care ne trebuie şi care se potriveşte pe de-antregul firii şi nevoilor noastre sufleteşti. Formarea unei culturi speciale cere libertate, pace şi bună stare, timp îndelungat. condiţii în cari nu s'a găsit încă ortodoxia popoarelor orientale, căci acestea au stat până de curând sub juguri, de cari creştinătatea occidentală a fost scutită, graţie rezistenţei ce ortodocşii au putut opune valului musulman. Dacă la formarea culturii occidentale, ei n'au contribuit direct, au contribuit în schimb prin adăpostul ce-i oferiau, aşa că ea nu se datoreşte întreagă creştinismului latino-german».

Cartea dlui profesor T. M. Popescu este cu atât mai preţioasă, cu cât ea tinde să încetăţenească la noi o problemă care în apus formează — de vr'o câţiva ani îndeosebi — însăşi esenţa procupărilor celor mai distinşi cugetători. Ea este o temeinică apologie a creştinismului zămislitor de cea mai autentică cultură. **Prof. N. Colan.**

*

Popescu Tudor, advocat: **Concordatul cu Papa** — cea mai mare primejdie naţională actuală a României — Bucureşti 1927. Institutul de arte grafice «Răsăritul». Pag. 84. Preţul 50 lei. — Este o carte venită la timp şi de o importanţă capitală. Ea elucidează o problemă pe care desorientarea guvernelor noastre o menţin, cum a zis cineva, pe afiş, cu o insistenţă inexplicabilă.

In Revista noastră s'a vorbit de repeţite ori despre problema Concordatului. Noi am fost şi suntem *anticoncordatari.* Şi ne-am motivat atitudinea nostră categorică şi consecventă.

Pe lângă temeinicele consideraţii de drept, şi pe lângă polemica iscusită ce o poartă cu aderenţii — interesaţi sau desinteresaţi — ai concordatului, autorul reproduce *Proiectul de lege pentru regimul general al cultelor* şi *Proiectul Concordatului,* cu comentarii largi la fiecare articol.

Şi ne bucurăm deosebi, că dl advocat, profesor de legislaţie şi consilier eparhial al Arhiepscopiei Bucureştilor, a ajuns la aceleaşi concluzii în ceeace priveşte chestiunea Concordatului la care am ajuns şi noi.

Expunerea Domniei sale — largă şi temeinic documentată — este în stare să lămurească, credem, şi pe cel mai fanatic apologet al Concordatului.

Trei sunt concluziile mari ale Dlui Tudor Popescu. Logice şi masive. Iată-le, în gradaţie ascendentă:

1. Concordatul este inutil.

2. Concordatul este anticonstituţional,
3. Concordatul este periculos.
De ce? Cetiţi cartea dlui Tudor Popescu şi veţi afla!

N. C.

*

„Oglinda inimii omului" de preotul Iosif Trifa, redactorul foii «Lumina Satelor». Editura proprie. 1927. Preţul 15 Lei.

N'am putut concepe Dogmatica şi Morala, ca o carte cu formule de memorizat, ci ca o materie, care să înveţe pe creştin a cugeta, a simţi şi a voi creştineşte. E de folos incontestabil pentru formarea sufletului celorce vor să îndrume şi să conducă pe alţii. Dar nu poate face un serviciu mai rău bisericii şi religiei, decât celce va introduce Dogmatica şi Morala cu definiţii sever stabilite în predică, în lecţiile de şcoală primară şi secundară şi în scrisul religios pentru popor. Dogmatica şi Morala creştină au să se transforme în puteri psihice pentru propoveduitor, au să apară înaintea ochilor lui ca un ecran luminos, pe care trecând imaginea lucrurilor şi faptelor şi gândurilor lumei acesteia, să le poţi distinge limpede părţile de lumină şi cele umbroase, ca să poţi afla ce să adaugi pentru a ieşi gând şi faptă şi lucru creştinesc.

Aşa lucrează părintele Trifa şi în special a lucrat «Oglinda inimii omului», care deşi a avut un model, se presintă cu atâtea şi aşa de mari transformări, încât cu drept cuvânt o poate numi carte originală a sfinţiei sale.

Ce minunată oglindă, în care se poate vedea fiecare cum este şi cum ar trebui să fie!

E scrisă cu atâta căldură, cu atâta simţire şi convingere, această carte, încât în adevăr te cutremură. Şi ce minunat a prins metoda de propoveduire a creştinismului: contrastul. In ajutorul textului minunat, stau tot atâta de grăitoare clişee. Nu cred că mă înşel de loc, afirmând, că această carte îmi pare sintesa întregii experinţe de creştin şi a tuturor sforţărilor de propoveduitor ale părintelui Trifa, cred că este cea mai adâncită carte a Sf. Sale şi care va rămânea şi se va căuta mult, — de cei buni, de cei doritori de o viaţă nouă pentru ei şi semenii lor. O Dogmatică şi o Morală aplicată, fermecătoare!

Şi e poate şi cel mai de preţ dar, ce-l pot face cei buni celor pătimaşi ca şi celor neprihăniţi, de naşterea Domnului nostru Isus Hristos.

Dumnezeu se reverse din belşug harul său şi peste autor, dăruindu-l cu zile multe şi cu puteri depline, şi peste carte, ca şi peste ceice o vor ceti. — Noi, ne ţinem de datorinţă să-l felicităm, apreciindu-i just strădăniile.

Gh. M.

CRONICĂ.

EXTERNĂ.

In jurul jubileului de 50 de ani al societății „Crucea albastră". In orașul de întemeiere al societății «Crucea Roșie», salvatoare a vieții milioanelor de răniți în răsboaie, zilele trecute a ținut să defileze triumfătoare, după 50 de ani de existență, o altă societate salvatoare a o mulțime mare de victime ale alcoholului, societatea «Crucea albastră».

Dăm după «Lichter der Heimat» grandioasa desfășurare a marșului triumfal din Geneva, cum și comentariile corespondentului numitei reviste.

«Cu ocazia deplasării, pe care a aranjat-o în Geneva cu prilejul împlinirii a 50 ani de existență a societății «Crucea albastră», o femeie nenumită a oferit președintelui Antony Rochat o tăbliță, pe care erau scrise «cugetările» cari urmează. Ele evidențiază necesitatea ardentă a ființării societății și puternica impresie, pe care activitatea ei a făcut-o până și asupra celor ce n'au intrat în societate.

Zi de toamnă mohorâtă; după multe zile de ploaie, puțin soare. Străzile sunt înghesuite, lumea se îngrămădește pe piețe, pe terase, pe trotoare, pe treptele libere ale magaziilor și ale caselor. Ce așteaptă lumea? «Crucea albastră» își sărbătorește 50 de ani de existență, și în cinstea acestei existențe a aranjat o defilare demonstrativă a membrilor, în frunte cu mai multe orhestre. Pășesc și trec pe dinainte rânduri-rânduri de tineri și bătrâni, bărbați și femei, copii și copile. O tinără mamă însuflețită duce pe umerii ei un copil dolofan, ca o apoteoză sfântă a unei idei fericite și înalte... Și câți nu sunt cu ei din credincioșii steagului ridicat de această societate, dar pe cari infirmitățile fizice i-au împiedecat a porni la marș!

«Celce iubește beutura — își omoară familia. — Oricine se poate înfrâna». «Beutura și temnița — beutorilor, băgați de seamă». Aceste cuvinte erau scrise pe tăblița oferită președintelui.

Și convoiul trecea și nu se mai sfârșia; o armată cuceritoare, un popor biruitor, care pășește pe față în acest oraș pentru a-și arăta lucrul său bun. Era poporul harnic, muncitor, luptător, care a gustat nenorocirea și blăstămul în propriul său trup sau în viața familiei lor, și care a suferit din cauza otrăvii, care alungă mintea și dă de mai trupul.

Toți oamenii aceștia pășiau grav, serioși; te izbea cu deosebire ținuta și privirea celor tineri. Să-și fi aruncat ei oare ochiul în fundul prăpastiei, în care împingea pe om alcoholul? De bună seamă un tată, un frate, un prietin s'a svârcolit în fundul ei, și căderea acelora a strâns inima de durere, a îngrozit viața tinerească.

Aşa trec mereu înainte societăţile şi secţiile din văile şi de pe crestele munţilor, din oraşe şi din sate: cu miile împotriva alcoholului. De când sânt, au trecut multe convoiuri pe dinainte-mi, dar un popor care să protesteze împotriva unui rău dela mic până la moşneagul, care se clatină pe picioare, ca acest popor, acuma îl văd mai întâi.

E poporul, care banul câştigat cu greu şi amar, trebue să-l dea în dări grele pentru a ţinea temniţe, case de nebuni, case de corecţiune, spitale, azile, orfelinate şi sanatorii. In ele trebue să se consume fructe sudice scumpite enorm cu taxe grele de import, pentrucă din poamele ţării se fierbe rachiu. Banii nu sunt făcuţi pentru a contribui la îndobitocirea omului şi la slăbirea rasei omeneşti. Câtă preocupare, când e vorba de boi, cai, oi, câni găini etc. — şi nici una pentru oameni. Cu foarte puţine excepţii, toţi aceşti oameni, din difilarea demonstrativă de acum, au dat chiar prea mult din averea lor pe altarul de jertfă al statului şi au primit aşa puţin dela el, pentrucă acesta nu se îndură nici decum să rupă prietinia cu alcoholul. Căci el şi-ar pierde puterea fără sprijinul puternic din partea statului.

Eroilor, nu cruţaţi energia! Impreună şi cei slabi ajung puternici! A dovedit-o cu prisosinţă acest marş triumfal. Şi dintre ceice n'au defilat în rând cu voi, vă sunt aproape, vă întovărăşesc cu inima!»

Părintele Trifa, iniţiatorul «Oastei Domnului» şi ostaşii ei, în ceasul acesta pot simţi o mare bucurie! La Geneva s'a defilat şi în numele lor. *Gh. M.*

*

INTERNĂ.

Congresul Asociaţiei clerului „Andreiu Şaguna" s'a ţinut la Lugoj în zilele de 10 şi 11 Noemvrie a. c. fiind prezenţi peste 150 de preoţi din Mitropolia Ardealului, în frunte cu P. S. Episcop Grigorie al Aradului. In şirul congreselor Asociaţiei acesta a fost al VIII-lea. In conformitate cu tradiţia congresul a avut o problemă centrală, care i-a împrumutat un caracter special. Congresul a avut de astădată caracter liturgic. I s'a dat acest caracter nu pentru a se sublinia ritualismul Bisericii noastre, ci pentruca preoţimea noastră să-şi împrospăteze şi adâncească cunoştinţele despre strălucitul nostru cult divin şi din această adâncire să-şi împrumute cât mai multă grije şi cât mai multă demnitate în atitudinea ei liturgică.

Potrivit acestui dublu scop raportorii au tratat acelaş subiect din două puncte de vedere şi anume: «Esenţa cultului ortodox» (Pr. Dr. I. Felea — Pecica) şi «Atitudinea liturgică a preotului» (Prot. Dr. Şt. Cioroianu-Comloş).

Problema a avut darul să stârnească discuţii din cele mai interesante cari au culminat în postulatele cucerniciei cu care

trebuie să slujească preotul şi al necesităţii unificării cultului nostru.

La obiectul acesta a vorbit înţelept şi entuziast ca întotdeauna P. S. Episcopul Grigorie al Aradului dând clerului preţioase îndrumări de slujire lui Hristos.

In seara zilei dintâi corul «Vidu» din Lugoj a dat, în teatrul orăşenesc, sub conducerea talentatului maiestru Filaret Barbu, un strălucit concert religios, ascultat cu o adâncă evlavie de publicul numeros şi select al sălii.

A doua zi a urmat raportul general al Comitetului central şi raportul cassierului, cari au fost luate cu aprobare la cunoştinţă de către congres. Comitetului central i se aduc mulţumiri pentru râvna depusă în conducerea şi îndrumarea Asociaţiei. Indeosebi preşedintelui Dr. Ciuhandu i se aduc cuvenite laude.

Din congres s'au expediat telegrame omagiale Inaltei Regenţe, Inalt Prea Sf. Mitropolit Nicolae şi dlui Ministru al cultelor.

Viitorul Congres, probabil, la Cluj, cu caracter omiletic (problema predicei).

*

Congresul naţional-bisericesc al mitropoliei Ardealului. In ziua sfântului şi marelui mucenic Dimitrie s'a deschis a Sibiiu Congresul mitropoliei noastre printr'un solemn serviciu divin şi prin mesagiul citit de I. P. S. Mitropolit Nicolae, de faţă fiind PP. SS. SS. Episcopii Roman al Orăzii-mari, Nicolae al Clujului, Grigorie al Aradului, PP. SS. Arhierei Filaret dela Caransebeş şi Andrei dela Oradea-mare, un mare număr de deputaţi congresuali şi de credincioşi din localitate.

Patru zile de-arândul reprezentanţii autorizaţi ai clerului şi poporului ortodox din Ardeal au luat cunoştinţă de situaţia bisericească actuală şi au discutat cu tact şi înţelepciune toate problemele cari reclamă o soluţie în vederea unei fericite îndrumări a vieţii noastre culturale şi religioase.

Demnitatea cu care s'au desfăşurat şedinţele actualului congres, interesul viu de care au dat dovadă membrii acestei înalte corporaţii bisericeşti, ca şi nivelul academic la care s'au menţinut discuţiile dela început până la sfârşit în jurul unor probleme de o importanţă vitală pentru biserica şi neamul nostru alcătuesc una dintre cele mai elocvente mărturii despre rostului acestei corporaţiuni bisericeşti aşezate de marele Mitropolit Andreiu Şaguna.

Cine a asistat la desbaterile congresului nostru mitropolitan, a avut încă un prilej să-şi fortifice convingerea despre rolul binefăcător pe care-l au mirenii noştri ca factor de conducere în viaţa noastră bisericească. Ei au arătat încă odată, că sunt în stare să înţeleagă şi să discute nu numai probleme

de ordin naţional politic, ci şi de ordin religios. Dovadă, că cel dintâi deputat care a subliniat frumuseţea raportului general bisericesc al Consiliului mitropolitan — a fost un mirean.

Pentru temeinicia cu care a fost alcătuit acest raport — îl vom reproduce, măcar parţial, în numărul viitor al revistei noastre. *Neculce.*

Note şi informaţii.

Din lipsă de loc am fost siliţi să amânăm continuarea studiului istoric al Păr. St. Meteş, pentru numărul viitor al revistei noastre.

*

Preafericitul Patriarh al României, *Miron*, într'o preafrumoasă pastorală dă poporului minunate îndemnuri de a părăsi «răul învăţ» al înjurăturilor de cele sfinte, arătând că «celce-şi grijeşte gura şi limba, îşi scuteşte sufletul său de strâmtorări» cum spun «Proverbele» (c. 21 v. 23). — Preafericitul Părinte a început răsboiul. Să nu ne oprim numai la această pastorală, ci mare datorie au toţi slujitorii alta'ului, să ducă lupta din biruinţă în biruinţă până la desvăţul răului obiceiu, întrebuinţând predica, dar mai ales spovedania temeinică şi pilda vieţii lor. Celce pe sine nu se înfrână, nu poate înfrâna nici pe altul, — este un adevăr, confirmat de viaţă la tot pasul.

Impotriva înjurăturilor le oferă un mic ajutor şi «Altă creştere» a dlui prof. univ. S. Mehedinţi.

*

Se ştie că Sf. Sinod al Bisericii noastre a hotărât ca Sf. Paşti în anul viitor să le sărbăm la 15 Aprilie. Fraţii noştri uniţi, în nemărginitul lor zel păpistăşesc au combătut din răsputeri hotărârea Sf. Sinod. Dar pe urmă, văzând că suprema noastră autoritate eclesiastică nu se sinchiseşte prea mult de nemulţumirea lor, s'au dat bătuţi, fiindcă — vorba Evangheliei — «se temeau de norod».

Dar pentruca — tot vorba Evangheliei — «păcatul lor să rămână întreg», «*Unirea*» dela Blaj spune, că episcopatul unit «a acceptat» hotărârea Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe, dar «***asta nu înseamnează că nu desaproabă pe dea'ntregul*** jocul pe care şi-l permite ortodoxia română în jurul acestei chestiuni».

Cu alte cuvinte episcopatul «unit» se poartă exact caşicând ar fi sub jurisdicţia canonică a Sf. Sinod ortodox. (De teama norodului, care nici până astăzi nu are conştiinţa «unaţiei» în care l-au dus împrejurări independente de voinţa lui!)

Dar, pe de altă parte, «combat» şi protestează — tot vorba Sf. Evangheliei — «ca să nu fie scoşi din sinagogă»...

Primesc ceeace desaprobă pe dea'ntregul.

O mai jalnică tragodie nici că se poate...

*

Vin serile lungi de iarnă şi zilele cu puţină ocupaţie pentru plugar. Frumoasa instituţie tradiţională a poporului, «şezătoarea», care pe vremuri nu era loc pentru necuviinţe şi imoralitate, ci şcoală de virtute, omenie şi muncă, a decăzut. Ce minunat prilej pentru «părintele» sufletesc adevărat să ducă o carte bună, o foaie cum se cade în casa oamenilor, ca minunat prilej pentru binefăcătoarele vizite pastorale la credincioşi. Are dreptate părintele Trifa, când scrie ţăranilor: «folosiţi şi vremea de iarnă cu folos pentru lucrul mânilor voastre, pentru mintea voastră şi sufletul vostru». «Părinţii» lor să nu pregete a le sta într'ajutor; de o fac, credem, că nu o fac numai în interesul celor de rând. ***

*

Faptul că voim să redăm viaţa unui aşezământ creştin ortodox, — pe locul unde a înfiinţat, până la anul 1761, o sfântă mănăstire ortodoxă ardeleană, la Bucium, în istoricii munţi ai Făgăraşului, — continuă a nelinişti rău pe agenţii papistăşiei dela Unirea blajană. Răsboinicul organ al mitropoliei greco-catolice declară iarăş, în culmea nestăpânirii de sine, următoarele: (în Nrul din 29 Octomvrie 1927): «ne permitem a sublinia încă odată, că nici entuziasmul comitetului de acţiune, nici aprobările diferitelor ministere şi nici chiar înaltul patronaj al M. Sale Regina (dela a cărei încoronare am lipsit) nu poate face din gândul dea ridica în Buciumul nostru (!) unit (şi răpit dela ortodocşi!) o mănăstire ortodoxă a «întregirii» neamului, decât o păcătoasă uneltire»... spre desfiinţarea bisericii unite. Patronajul Suveranei este dar, — după «Unirea», — un fel de păcătoasă uneltire... în scop criminal... Iar strigătul acesta, — scriu aceiaşi clarissimi, întraţi se pare în groaza morţii, — «vom continua să l trimitem în largul lumii».

Dar, largul lumii fiind cam departe, strigătul nu va răsbate până pe acolo; va răsbate însă, cel puţin, până la I. P. S. mitropolitul dela Blaj, — e vorba doar de un organ greco-catolic oficios mai mult s'au mai puţin. Indrăznim dar a întreba: n'ar fi oare vremea de a mai stâmpăra şi cuminţi — de se poate — pe mult furtunoşii Unirii, insolenţi până şi faţă de un cap... încoronat, — şi nu numai insolenţi, ci şi ridicoli, când orice pas de reclădire a unui aşezământ bisericesc ortodox îl declară drept atac la adresa unaţiei. («Tel. Rom.»)